

2.1 งานการศึกษาภาษาไทยในระบบโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบในการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้พัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมต่างๆ ในการสอนภาษาไทยให้เด็กสามารถเรียนรู้และใช้ภาษาไทยได้อย่างแพร่หลาย โดยให้มีเนื้อหาและรูปแบบสอดคล้องกับปัญหาของพื้นที่ และงานนโยบายพิเศษอื่นๆ ตามที่ ผอ.ศอ.บต.มอบหมาย

2.2 งานการศึกษาภาษาไทยนอกระบบโรงเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบในการประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน พัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมต่างๆ ในการสอนภาษาไทยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และใช้ภาษาไทยได้อย่างแพร่หลาย โดยมีเนื้อหา และรูปแบบสอดคล้องกับปัญหาของพื้นที่และงานนโยบายพิเศษอื่นๆ ตามที่ ผอ.ศอ.บต.มอบหมาย

3. ฝ่ายส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและการกีฬา

3.1 งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมและประสานงานกับส่วนราชการที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้พัฒนารูปแบบของกิจกรรม ในการดำเนินงานเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่และงานนโยบายพิเศษอื่นๆตามที่ ผอ.ศอ.บต.มอบหมาย

3.2 งานส่งเสริมการศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมประสานการดำเนินการส่งเสริมกีฬาในชนบท โดยประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้การดำเนินการส่งเสริมการกีฬามีเอกภาพมากขึ้นและให้ใช้กิจกรรมกีฬาเป็นสื่อกลางในการประสานความเข้าใจ และทำให้สังคมของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นสังคมเปี่ยมมากขึ้น และงานนโยบายพิเศษอื่นๆ ตามที่ ผอ.ศอ.บต.มอบหมาย (ศูนย์อำนวยการการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2538, 26-28)

กล่าวได้ว่าสถานการณ์องค์ความรู้พหุวัฒนธรรมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้มีที่มาจากสภาพข้อเท็จจริงทางสังคมของการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ หลากหลายและมีการปรับตัวในการรับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการศึกษาท้องถิ่นที่จำเป็นต้องปรับตัวกับระบบโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมการจัดการศึกษาของรัฐที่กลายเป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับท้องถิ่น

อย่างไรก็ดีองค์ความรู้ดั้งเดิมในวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ยังคงมีบทบาทในการรักษาอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมในท้องถิ่น ดังจะพบว่าการศึกษาของชุมชนยังคงดำรงอยู่ต่อไป หากแต่มีการปรับเปลี่ยนรับวัฒนธรรมการศึกษาแผนใหม่จากนโยบายของรัฐไปทำให้เกิดการผสมกลมกลืน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสมกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมสังคมยุคใหม่ต่อไป

2.2 แนวคิดการศึกษาแนวพหุวัฒนธรรมศึกษาสำหรับท้องถิ่นเพื่อนำไปพัฒนาระดับนโยบายและการดำเนินการจัดการศึกษาในท้องถิ่น

การจัดการศึกษาภาคใต้ตั้งแต่พ.ศ. 2500 จนปัจจุบันมีพัฒนาการที่รัฐบาลพยายามพัฒนาระบบการศึกษาซึ่งเป็นกลไกในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้นโยบายกว่า 5 ทศวรรษดังกล่าวมีแนวโน้มของการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อท้องถิ่น ความเงื่อนไขของการสอดคล้องทางสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น การศึกษาแนวคิดการศึกษาแนวพหุวัฒนธรรมศึกษาในที่นี้จะแบ่งเป็น 2 ประเด็นตามช่วงเวลา คือ แนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาท้องถิ่นในช่วงพ.ศ. 2500 จนถึงพ.ศ. 2520 และแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาในช่วงหลัง พ.ศ. 2520 จนถึงปัจจุบัน

2.2.1 แนวคิดพหุวัฒนธรรมในการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นในช่วงพ.ศ. 2500-2520

ในช่วงพ.ศ.2500-ราวพ.ศ.2520 เป็นช่วงที่การศึกษาท้องถิ่นภาคใต้ได้รับความสนใจจากรัฐบาลในการพัฒนาการศึกษาเพราะการศึกษาจะเป็นระบบการเรียนรู้ที่จะทำให้คนในชายแดนภาคใต้สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเทียบเท่ากับประชาชนท้องถิ่นอื่นๆในประเทศ ความจำเป็นในการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่แห่งนี้ที่ต้องคำนึงถึงความเป็นพหุวัฒนธรรม และข้อเท็จจริงที่ประชากรส่วนใหญ่มีเชื้อสายมลายู นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งคนกลุ่มใหญ่ใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน

ช่วงแรกพบว่า นโยบายของรัฐบาล เล็งเห็นข้อแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นปัญหาในการสร้างเอกภาพแต่ก็ต้องยอมรับสภาพความเป็นจริงของวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น นโยบายแรกที่มีผลต่อการศึกษา คือ นโยบายการสร้างการศึกษาให้คนท้องถิ่นมีความสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นพลเมืองประเทศไทย โดยสนับสนุนการศึกษาพื้นฐาน โดยเฉพาะการเรียนภาษาไทย เพื่อให้เกิดการสื่อสารทางการเป็นแนวทางในการเรียนตามระดับการศึกษาชั้นต่างๆต่อไป ซึ่งถือเป็นความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแห่งชาติ แม้จะกระทบต่อวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นส่วนใหญ่ที่ยังคงใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน ตามนโยบายดังกล่าวรัฐบาลได้ส่งเสริมให้สำนักงานศึกษาธิการเขตการศึกษา 2 ดำเนินนโยบายการจัดการศึกษาในท้องถิ่น 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเน้นให้มีการพูดภาษาไทยก่อน ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ให้กระทบต่อภาษามลายูถิ่น หรืออีกความหมายหนึ่งคือให้คนไทยมุสลิมพูดภาษาไทยควบคู่กับภาษามลายู(ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2538 , 1-3)

นอกจากนี้รัฐบาลมีโครงการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นจากวัฒนธรรมเดียวของระบบการศึกษาหลักในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีการเรียนหลักสูตรสากล เป็นแนวทางที่ให้เยาวชนท้องถิ่นที่เรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่ได้เรียนรู้พหุวัฒนธรรม อย่างเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ความเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาท้องถิ่นภาคใต้ นโยบายนี้เป็นความร่วมมือระหว่างหลายหน่วยงานคือ ตั้งแต่พ.ศ. 2501 เป็นต้นมารัฐบาลมีนโยบายกระทรวงศึกษาธิการร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทย ประสานงาน

ให้ปรับปรุงโรงเรียนปอเนาะซึ่งเป็นโรงเรียนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในเอกสารระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคการศึกษา 2 พ.ศ. 2504 มีการประชุมระหว่างสองกระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ สำนักจุฬารัฐมนตรี คณะโต๊ะยุติธรรม ผู้ว่าราชการจังหวัด คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและโต๊ะครู มีมติการประชุมเสนอเป็นระเบียบการศึกษาครั้งแรกพ.ศ.2504 สาระหลักคือ

1. ปอเนาะใดที่ความสนใจที่จะปรับปรุงกิจการ ให้ยื่นเรื่องราวขอจดทะเบียนต่อทางราชการ
2. รัฐบาลจะสนับสนุนโดยปอเนาะใดที่จัดการเรียนได้ดีแล้ว จะได้รับการอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ
3. ให้ปอเนาะที่ทำการจดทะเบียนแล้ว จัดการเรียนการสอนความหลักสูตรทั้งวิชาศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพ (ศึกษาธิการเขต 2 ,สำนักงาน,2523,6-7)

การดำเนินการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาท้องถิ่น ได้มีการถูกใช้ในนโยบายให้เกิดการปรับตัวทางวัฒนธรรมในระบบการศึกษา เกิดการจัดระบบความสัมพันธ์ทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ครั้งแรกในระบบการศึกษาส่วนใหญ่ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ขณะเดียวกันเป็นจุดเริ่มของการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมหรือการผสมผสานทางวัฒนธรรมในระบบการศึกษา โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านหลักสูตรที่รัฐสนับสนุนแทนการเรียนเฉพาะในทางศาสนาซึ่งเคยมีมาในระบบการศึกษาปอเนาะ

ผลของการจัดการศึกษาดังกล่าวพบว่า ในปลายพ.ศ.2507 มีปอเนาะที่จดทะเบียน 17 รายและมีการสนับสนุนให้มีการแปรสภาพโรงเรียนปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์ส่วนศาสนาอิสลาม ในปีต่อมาคือพ.ศ.2508 การจัดการศึกษาดังกล่าวตามรายงานช่วงเวลาดังกล่าวพบว่า พ.ศ.2508-2510 รัฐบาลควบคุมการสอนให้มาตรฐาน มีอาคารเรียน มีการสอนหลักสูตรสามัญในชั้นเรียนประถมต้นและประถมปลาย ขณะเดียวกันก็มีการสอนศาสนาอยู่ด้วย ผลของการจัดการศึกษาของรัฐเพื่อให้เยาวชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีโอกาสศึกษาหลักสูตรที่ต่างจากวัฒนธรรมการศึกษาดั้งเดิมนั้นนับว่าต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป และให้ประชาชนท้องถิ่นยอมรับและเห็นความสำคัญของการศึกษาแก่บุตรหลาน ความจำเป็นเพื่อศึกษาต่อและทำงานในอนาคต ขณะเดียวกันรัฐบาลพยายามผลักดันโครงการดังกล่าวให้โรงเรียนปอเนาะได้พัฒนาเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอย่างค่อนเนื่อง ดังพบว่ามี การดำเนินการคือ ให้จังหวัดแจ้งแก่เจ้าของปอเนาะที่จดทะเบียนทั้งหมด ให้ทำการจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เสร็จสิ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2514 มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นการล้มเลิกโรงเรียนดังกล่าว ให้มีการปรับปรุงปอเนาะที่เหลือให้มีลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เมื่อแรกจัดตั้งจะได้รับเงินอุดหนุน 10,000 บาท ให้มีครูสอนวิชาสามัญโดยใช้เกณฑ์ นักเรียน 50-149 ต่อครู 1 คน และได้เงินบำรุงปีละ 3,000 บาท เป็นเวลา 2 ปี และต่อมาใน

พ.ศ.2513 ได้มีการใช้นโยบายตามโครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ของกระทรวงศึกษาธิการมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาสามัญ และวิชาศาสนาให้เกิดผลดี และสนองตามแผนการศึกษาชาติ ส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผลเมืองดี ให้เกิดการสร้างเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ตามโครงการนี้รัฐบาลให้เงินอุดหนุนสนับสนุน โดยการส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญและวิชาชีพ รวมทั้งอุดหนุนอุปกรณ์การสอนทุกโรงเรียน ผลของการจัดการศึกษาดังกล่าว คือ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ได้มีการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ทั้งการเรียนวิชาสามัญ วิชาศาสนา และวิชาชีพ ทำให้รัฐขยายเวลาสนับสนุนต่อเนื่องเรื่อยมาจนในพ.ศ.2520 (คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2528, 8-10)

นอกจากการแปรสภาพโอนเอาในท้องถิ่นให้เป็น โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม แล้วรัฐบาลยังมีโครงการพัฒนาระบบการศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้ความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาและกระทรวงมหาดไทย เช่น โครงการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในพ.ศ.2514 โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลเป็นโรงเรียนชุมชน โครงการพัฒนาครูฝึกหัดส่งไปทำการสอนในพื้นที่ โครงการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการดังกล่าวเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ในลักษณะพหุวัฒนธรรมแทนระบบการศึกษาดั้งเดิมที่มีลักษณะวัฒนธรรมเดียวที่ท้องถิ่นจัดการเรียนตามวัฒนธรรมมลายูเท่านั้น ในกลุ่มการเรียนของเขาวชนส่วนใหญ่ที่เป็นชาวไทยมุสลิม ขณะเดียวกันการศึกษาในโรงเรียนจีนก็ยังมีการพัฒนาต่อเนื่องโดยมีการสอนทั้งการใช้หลักสูตรสามัญ และเรียนภาษาจีนควบคู่กับภาษาไทย ตามนโยบายควบคุมโรงเรียนราษฎร์ (คณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2528, 12)

2.2.2 แนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาในช่วง2520 จนถึงปัจจุบัน

แนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาที่ปรากฏในการจัดการศึกษา ชายแดนภาคใต้ช่วง2520 จนถึงปัจจุบันพบว่าในรอบ 3ทศวรรษราวพ.ศ.2520-2540 เป็นช่วงที่นโยบายการศึกษาของรัฐบาลเป็นลักษณะการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเอกภาพ ดังปรากฏจากนโยบายลำดับเป็นพื้นฐานของการศึกษาในพื้นที่ความดูแลเขตการศึกษา ในช่วงราวพ.ศ.2520เป็นต้นมา มีหน่วยงานร่วมรับผิดชอบกับกระทรวงศึกษาธิการคือ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้(ศอ.บต.) นโยบายช่วงพ.ศ.2520จนถึง พ.ศ.2531 ตามรายงานพบว่าได้เน้นนโยบายการศึกษาดังนี้

กำหนดว่า “ ให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เรียนรู้และใช้ภาษาไทยอย่างแพร่หลาย นอกเหนือจากภาษามลายูท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจและเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ” ดังนี้

1. ติดตามและสนับสนุนงบประมาณให้ศูนย์เยาวชนตัวอย่างระดับอำเภอ จำนวน 44 ศูนย์ฯ ละ 10,000 บาท เป็นเงินรวมทั้งสิ้น 440,000 บาท

2. พัฒนาและส่งเสริมเด็กเล็กก่อนวัยเรียน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ จนเป็นที่นิยมของพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปีงบประมาณ 2532 ได้ให้การสนับสนุน ส่งเสริม ปรับปรุง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 70 ศูนย์

3. ติดตามและส่งเสริมการจัดการด้านการศึกษาของหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีละ 100 หน่วยงาน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2525 จนถึงปัจจุบัน

4. ส่งเสริมการศึกษาแก่นักศึกษาที่นับถือศาสนาอิสลาม

ดำเนินการตามโครงการส่งเสริมการศึกษาทั่วไป แก่เยาวชนไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้มีโอกาสเรียนในระดับอุดมศึกษา โดย

- คัดเลือกนักศึกษาเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีการศึกษา 2532 จำนวน 32 คน

- คัดเลือกนักศึกษาเข้าเรียนในระดับวิทยาลัย 19 แห่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปีการศึกษา 2532 จำนวน 178 คน

5. การเผยแพร่ภาษาไทย เป็นโครงการระหว่าง ศอ.บต. และกองประสานราชการ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เน้นเฉพาะการพูดและการฟังแก่ประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อสร้างพื้นฐานแก่ประชาชนให้สามารถเรียนต่อในโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2528 และในปีงบประมาณ 2532 ดำเนินการใน 70 หมู่บ้าน อบรมผู้สอน จำนวน 5 รุ่น 280 คน ผู้ผ่านการอบรมจะกลับไปสอนชาวบ้านในอำเภอเป้าหมายหมู่บ้านละ 30 คน มีการตรวจเยี่ยม นิเทศ และติดตามประเมินผลเป็นระยะ

จากเอกสารดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ารัฐมนตรีโยบายปรับเปลี่ยนการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่ซึ่งมีลักษณะคงวัฒนธรรมการศึกษาจัดการโดยท้องถิ่น โดยปรับเปลี่ยนให้เข้าสู่ระดับการศึกษามาตรฐานของชาติ พร้อมกับนโยบายทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นชายแดนภาคใต้ ซึ่งโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ถือเป็นโรงเรียนราษฎร์ตาม พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2525 ซึ่ง พ.ร.บ.ดังกล่าวมีผลบังคับใช้ในเขตการศึกษา 2 โดยเฉพาะ พื้นที่ที่มีการสอนศาสนาอิสลามร่วมกับหลักสูตรสามัญศึกษา คือในจังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส

ปัจจัยทางสังคมต่อการพัฒนาวัฒนธรรมศึกษาสู่ท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาของท้องถิ่นเป็นกระบวนการพัฒนาที่ถูกกำหนดโดยกระบวนการทางของอำนาจการปกครองที่รัฐให้ความสำคัญกับความมั่นคง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะมองถึงการต่อต้านอำนาจรัฐจากกลุ่มขบวนการต่างๆที่เกิดขึ้น เพื่อเรียกร้องบทบาททางการเมือง สังคม วัฒนธรรม ที่เคยมีมา ในประวัติศาสตร์ของคนในท้องถิ่น ว่าเป็นการสันคลอนอำนาจการปกครอง จึงนำไปสู่การกำหนด

นโยบายการพัฒนาท้องถิ่น ไปในทิศทางเพื่อความมั่นคงเป็นหลัก นับได้ว่าปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ พ.ศ.2520 เป็นต้นมา จึงเป็นปัญหาในระดับประเทศมิใช่เพียงปัญหาท้องถิ่นเท่านั้น ดังปรากฏให้เห็นได้จากการเกิดขึ้นของหน่วยงาน และนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใน พ.ศ.2521

การสำรวจเอกสารเกี่ยวกับนโยบายจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงดังกล่าวพบว่า พ.ศ.2521 นโยบายภาครัฐต่อความมั่นคงภาคใต้ ดังกล่าวเกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาความไม่สงบในท้องถิ่นภาคใต้ตามมติคณะรัฐมนตรี 24 มกราคม 2521 เป็นการวางนโยบายการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฉบับแรกที่จัดได้ว่าครอบคลุมการแก้ไขทุกด้าน โดยมีมุ่งประสานงานระหว่างส่วนราชการในการแก้ไขปัญหาทุกอย่างอย่างเป็นระบบ ทิศทางเดียวกัน ภายใต้เป้าหมายสำคัญ คือ 1. การสร้างความสงบในพื้นที่ 2. การปรับสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านสังคมจิตวิทยา การเมือง เศรษฐกิจ ให้เกิดการพัฒนาที่เกิดผลรวดเร็ว มีการสนับสนุนการใช้ภาษาไทย การสร้างศรัทธาต่อทางราชการ การปรับปรุงความเป็นอยู่ และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศมุสลิม สาระสำคัญของนโยบายการครอบคลุม 5 ประเด็นได้แก่

1. ด้านสังคมจิตวิทยา เน้นการพัฒนาการศึกษา การเรียนรู้และการใช้ภาษาไทย การปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ และปฏิบัติการจิตวิทยา
2. ด้านการพัฒนาการเมืองภายใน มุ่งให้ชาวไทยมุสลิมมีส่วนในการปกครองและมีโอกาสในการร่วมแก้ไขกับทางราชการ การปรับปรุงประสิทธิภาพข้าราชการ และองค์กรในการบริหารราชการและการแก้ไขปัญหา
3. ด้านการเมืองระหว่างประเทศ มุ่งให้ประเทศมุสลิมมีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการปฏิบัติของรัฐบาลต่อชาวไทยมุสลิม และสนับสนุนประเทศไทยในวงการเมืองระหว่างประเทศ ในการยับยั้งการดำเนินงานของขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.)
4. ด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมให้มีการเร่งรัด พัฒนาและขยายฐานทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการสร้างทางหลวงต่างๆ ในจังหวัดและชนบท
5. ด้านก่อการร้าย ปรับปรุงองค์กรในการปราบปรามก่อการร้ายให้มีเอกภาพและเพิ่มประสิทธิภาพของกำลังพล อุปกรณ์การข่าวและจัดระบบการป้องกันตนเอง (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2537, 1-4)

จะเห็นได้ว่านโยบายการมองปัญหาภาคใต้รัฐเห็นว่าต้องพัฒนาทุกโครงสร้างไปพร้อมๆกัน และการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายด้านสังคมจิตวิทยา การมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และการใช้ภาษาไทย ยังเป็นนโยบายที่สืบทอดจากอุดมการณ์การสร้างสำนึกในการเป็นพลเมืองของประเทศไทย ขณะเดียวกันความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ก็สอดคล้องกับการที่คนในท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารติดต่อในสังคมสมัยใหม่ ดังนั้นการขยายการศึกษามุ่งสู่ท้องถิ่นจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินไปพร้อมกับการแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ

นอกจากนี้ในระยะเวลาใกล้เคียงกันคือในช่วงปี 2523 เป็นต้นมารัฐได้พิจารณาคำเนิการเกี่ยวกับปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถือว่ามีความสำคัญ จึงมีการพิจารณาข้อเสนอของสภาความมั่นคงแห่งชาติ โดยคณะรัฐมนตรีตามมติ 19 ธันวาคม 2523 เพื่อให้มีการปรับปรุงระบบการบริหารราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี (ที่ 8/2528 ลงวันที่ 20 มกราคม 2524) เพื่อจัดตั้งองค์กรแก้ไขปัญหาลจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2 ระดับ

องค์กรระดับชาติ มีนายกรัฐมนตรีรับผิดชอบมีอำนาจสั่งการ และกำกับดูแลการแก้ไขปัญหายทั้งหมดโดยมีสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นหน่วยงานกลั่นกรองพิจารณาปัญหาเสนอนายกรัฐมนตรีและมีคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาลความมั่นคงจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นคณะกรรมการของสภาความมั่นคงแห่งชาติ มีเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นประธานกรรมการประกอบด้วยปลัดกระทรวงที่เกี่ยวข้อง แม่ทัพภาคที่ 4 และผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำหน้าที่พิจารณาให้ข้อเสนอแนะ องค์กรระดับท้องถิ่นมีแม่ทัพภาคที่ 4 แก้ไขปัญหาในการบริหารราชการ (ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี 8/2524 20 ม.ค.2524) ในคำสั่งมีการจัดตั้ง “ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้” (ศอ.บต.) มีวัตถุประสงค์ให้เกิดเอกภาพในการแก้ไขปัญหาลจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกด้าน และในส่วนนี้ได้มีองค์กรรับผิดชอบภายใต้แม่ทัพภาคที่ 4 มี 2 ส่วนคือ 1. ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) รับผิดชอบฝ่ายพลเรือน เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีผู้อำนวยการการบริหาร จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้แต่งตั้งรองปลัดกระทรวงมหาดไทย ฝ่ายกิจการพิเศษเป็นผู้อำนวยการ ศอ.บต. 2. กองบัญชาการทหาร พลเรือน ดำรวจ ทหารที่ 43 (พตท.43) รับผิดชอบในการใช้กำลังเป็นหน่วยที่ตั้งขึ้นภายในกองอำนวยการรักษาความมั่นคงใน ภาค4 มีทั้งพลเรือน ดำรวจ ทหาร รับผิดชอบการปราบปรามการก่อการร้ายทุกรูปแบบ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2537, 15)

การกำหนดบทบาทและนโยบายของหน่วยงานภาครัฐเพิ่มเติมการปฏิบัติราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่ารัฐต้องการมีหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่ในการประสานระหว่างองค์กรต่างๆ เพื่อให้เกิดความสงบ ดังนั้นหน่วยงานศอ.บต. จึงมีบทบาทร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัยในการดำเนินการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม และการศึกษา ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ด้วย

นอกจากนี้การตั้งหน่วยงานแก้ไขปัญหาลภาคใต้อดังกล่าวแล้ว นโยบายโดยตรงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของรัฐต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้อได้การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในที่นี้กล่าวถึง 1. นโยบายด้านการให้สอนศาสนาอิสลามในพื้นที่เขตการศึกษา 2 2. นโยบายขยายการศึกษาภาครัฐสู่ท้องถิ่นทุกระดับ 3.นโยบายปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

นโยบายด้านการให้สอนศาสนาอิสลามในชายแดนภาคใต้อตามนโยบายของรัฐ

ในการสำรวจเอกสารการศึกษาท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับการให้สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นผลมาจากการวางนโยบายตั้งแต่ พ.ศ.2518 เป็นต้นมา และดำเนินการต่อเนื่องปี 2521 ภายใต้อาณัติความมั่นคงฯ ความเป็นมาของนโยบายดังกล่าวเกิดจากกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ที่มีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลามมากกว่าร้อยละ 50 ของนักเรียนทั้งโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยและการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตยโดยออกคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่วท. 930/2518 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2518 ให้ทำการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 เป็นต้นไป โดยให้ทำการสอนนอกเวลาเรียนตามปกติสัปดาห์ละไม่เกิน 5 ชั่วโมง สำหรับการจัดทำเนื้อหาวิชาและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอนให้เขตการศึกษา 2 จังหวัด โรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณา ส่วนการจ้างและบรรจุครูเข้าทำการสอนให้ตกลงกับเจ้าสังกัด

ด้านนโยบายหลักสูตรการสอนวิชาศาสนาอิสลามเมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้มีการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมีการร่างหลักสูตรการสอนวิชาศาสนาอิสลาม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-7 เมื่อ พ.ศ.2519 และเสนอกระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติให้ใช้หลักสูตรนี้เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2519 ที่จะสอนมี 7 วิชา คือ หลักการศรัทธา (เตอาฮีด) ศาสนบัญญัติ (ฟีกฮ์) ศาสนประวัติ (ตาเร็ค) อัลกรุอ่าน หลักการอ่านอัลกรุอ่าน (ตัจวิด) ภาษาอาหรับ และจริยธรรม (อักลาค) (วิชาหลักการอ่านอัลกรุอ่านและภาษาอาหรับสอนเฉพาะชั้น ป.5-7) แต่ในแผนการสอนปรากฏว่าจัดทำไว้สำหรับสอนสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง เท่านั้น

การดำเนินการสอนในระยะเริ่มแรกกระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติหลักสูตรในปี พ.ศ.2519 แล้วสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้ช่วยจัดการอบรมครูผู้สอนให้ตามต้องการของอำเภอบางอำเภอซึ่งส่วนใหญ่เป็นอำเภอในจังหวัดยะลา ผู้เข้ารับการอบรมได้แก่ข้าราชการครูที่นับถือศาสนาอิสลามวัตถุประสงค์ของการอบรม เพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและแผนการสอนสามารถที่จะนำไปปฏิบัติในการสอนได้ ปรากฏว่าในระยะเริ่มแรก ผู้ที่ผ่านการอบรมไปแล้ว ได้ไปทำการสอนจริงในโรงเรียนอยู่ระยะหนึ่ง แล้วค่อยๆหยุดทำการสอนไปที่ละคนสองคน จนในที่สุดเกือบไม่มีใครได้ทำการสอนเลย

นโยบายของสภาความมั่นคงแห่งชาติ

ช่วง พ.ศ.2521 รัฐบาลและสภาความมั่นคงแห่งชาติได้มีนโยบายที่จะแก้ไขปัญหาลักษณะความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ได้ผลอย่างจริงจัง จึงได้กำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติที่จะแก้ไขปัญหาลักษณะในทุกๆด้าน ทั้งในด้านสังคมจิตวิทยา ด้านการเมืองภายใน ด้านการเมืองต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ และด้านการป้องกันประเทศ เฉพาะด้านสังคมจิตวิทยาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้กำหนดนโยบายไว้ดังนี้

(1) เร่งรัดการดำเนินการให้คนไทยมุสลิมมีความสำนึกเป็นคนไทย พுகและใช้ภาษาไทย อย่างแพร่หลายทั่วถึง และขจัดมูลเหตุที่ทำให้คนไทยมุสลิมไม่นิยมพูดภาษาไทยโดยให้เข้าใจถึงผลประโยชน์และความก้าวหน้าของคนไทยมุสลิมจะได้รับ รวมทั้งประโยชน์ที่จะเกิดแก่ท้องถิ่นตามที่ปรารถนา และแก่ประเทศชาติโดยส่วนร่วมด้วย

(2) ส่งเสริมคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เข้ารับการศึกษานอกระบบในโรงเรียนสายสามัญ สายอาชีพ และการศึกษานอกโรงเรียนให้มากขึ้น รวมทั้งการให้สิทธิพิเศษในการเข้ารับการศึกษิตตามความต้องการของท้องถิ่น และสนับสนุนการศึกษาชั้นสูงแก่บรรดาบุตรหลานของผู้นำท้องถิ่นในกลุ่มผู้นำศาสนาอิสลาม เพื่อเยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และใช้ภาษาไทยโดยแพร่หลาย และปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ ให้สร้างความเข้าใจ ทศนคติ และความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ และเป็นการสอดคล้องกับการประกอบอาชีพด้วย

(3) ปรับปรุงและควบคุมการดำเนินการของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่พัฒนาจากปอเนาะ เพื่อให้ นักเรียนนิยมการเรียนวิชาสามัญเพิ่มมากขึ้น กับให้ นักเรียนพูดและใช้ภาษาไทยโดยแพร่หลาย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม

แนวทางปฏิบัติการศึกษาเพื่อการเรียนรู้เยาวชนตามนโยบายรัฐคือ

(1) ให้เยาวชนมุสลิมมีการเรียนรู้ภาษาไทยตั้งแต่เด็กและให้มีโอกาสใช้ภาษาไทยเพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ

(2) ให้มีหลักสูตรและแบบเรียนภาษาไทยสำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น โดยเฉพาะ ให้เหมาะสมกับสถานที่ความเป็นอยู่ของท้องถิ่น

(3) ให้มีการสอนศาสนาอิสลามแก่บุตรหลานของชาวไทยมุสลิมในโรงเรียนประชาบาลมัธยม อาชีวะ วิทยาลัยครู และระดับมหาวิทยาลัย

(4) ให้มีระเบียบพิเศษเพื่อสามารถบรรจุผู้ที่เป็นคนท้องถิ่น

(5) การให้สิทธิพิเศษและการสนับสนุนบุตรหลานผู้นำท้องถิ่นที่เป็นมุสลิมควรเป็นโครงการชั่วคราวเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ไม่ควรให้สิทธิพิเศษตลอดไป

(6) โดยที่การศึกษาเป็นเรื่องเร่งด่วน และเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ปัญหา ฉะนั้นการดำเนินการในเรื่องต่างๆ อาทิ สื่อมวลชนของรัฐ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และกิจกรรมอื่นๆ จะต้องมุ่งให้ส่งเสริมงานด้านการศึกษาด้วย

(7) การแก้ไขปัญหาการพูดและใช้ภาษาไทย และความสำนึกในความเป็นไทย ควรทุ่มเทอย่างจริงจังโดยเลือกเป้าหมายพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เช่น จังหวัดปัตตานีและกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน แล้วดำเนินการให้บังเกิดผลสำเร็จและมีการประเมินผลอย่างจริงจังว่า การดำเนินการแก้ไขปัญหา การพูด และการใช้ภาษาไทย และความสำนึกในความเป็นไทยนั้นได้บังเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดเพียงใด

ต่อมาช่วง .ศ. 2521 ถึง พ.ศ. 2524 ธรรมนูญมนตรีได้ให้ความเห็นชอบตามข้อเสนอแนะในเรื่องนโยบายข้อเสนอแนะและแนวทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาคความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามที่สภาความมั่นคงแห่งชาติได้เสนอเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2521 แล้ว สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้พิจารณาว่า การปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา 2 (ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสตูล) ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร จากการศึกษาสาเหตุจากจังหวัดต่างๆ ปรากฏว่า จังหวัดไม่สามารถดำเนินการได้เพราะขาดบุคลากรที่จะมาช่วยทำการสอน และไม่มียงบประมาณที่จะดำเนินการ

สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้มาวิเคราะห์ดูแล้วเห็นว่า ในปี พ.ศ.2521 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีครูที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากแล้ว น่าจะมีผู้ที่เคยเรียนศาสนาจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จากวิทยาลัยครูยะลา และโดยการศึกษาด้วยตนเอง พอที่จะช่วยสอนไปพลางก่อน ก็น่าจะสนองนโยบายของรัฐบาลไปได้บ้าง โดยไม่ต้องอาศัยงบประมาณเป็นจำนวนมากก็ได้ จึงได้จัดทำแบบสำรวจเกี่ยวกับเรื่องนี้ส่งไปให้จังหวัดต่างๆ ในเขตการศึกษา 2 สำรวจ ผลการสำรวจปรากฏว่าแต่ละจังหวัดมีครูมุสลิมที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลามและสนใจที่จะช่วยทำการสอนมีเป็นจำนวนมากแม้ว่าจะมีไม่ครบทุกโรงเรียนก็น่าจะหาทางอบรมให้ช่วยทำการสอนไปพลางก่อนได้

1. แผนการดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมครู เมื่อสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากรจากจังหวัดต่างๆ ดังกล่าวแล้ว จึงได้จัดทำแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 2 ส่งไปให้จังหวัดภายในเขตพิจารณาดำเนินการ ตั้งแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน 2521 โดยยึดหลักดังนี้

(1) การสอนวิชาศาสนาอิสลาม เฉพาะวิชาหลักการศรัทธา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ และ จริยธรรม ให้สอนเป็นภาษาไทยตามความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน โดยให้ครูประจำการเป็นผู้สอน ส่วนวิชาอัลกรุอาน หลักการอ่านอัลกรุอาน และภาษาอาหรับ ให้สอนเป็นภาษาอาหรับ ซึ่งอาจเชิญบุคลากรภายนอกมาสอนก็ได้

(2) การกำหนดหลักสูตรการอบรมครู และการจัดหาวิทยากรมาให้การอบรมสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 เป็นผู้ดำเนินการช่วยเหลือสนับสนุน ได้กำหนดหลักสูตรการอบรมไว้เป็น 3 ประเภท คือ

ก. ครูผู้สอนเป็นภาษาไทย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ที่เรียนศาสนา มาจากวิทยาลัยครูยะลา หรือศึกษาด้วยตนเอง จะอบรม 10 วัน ส่วนผู้ที่เรียนมาจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ได้ชั้นปีที่ 4 เป็นอย่างต่ำแล้ว จะอบรม 6 วัน

ข. ครูผู้สอนเป็นภาษาอาหรับ จะอบรม 3 วัน

ค. ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ จะอบรม 2 วัน

2. การอบรมครูระดับประถมศึกษาตามหลักสูตร พ.ศ.2519 เมื่อสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้เสนอแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับการอบรมครูไปให้จังหวัดในเขตพิจารณาแล้ว ปรากฏว่า จังหวัดต่างๆ ได้พิจารณาคำเนินการดังนี้

(1) จังหวัดนครราชสีมา ได้เสนอโครงการมาให้เขตจัดอบรมครูที่มีความรู้ศาสนาอิสลาม จนขึ้นปีที่ 4 จากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม 1 รุ่น จำนวน 33 คนเขตได้มาจัดอบรมให้ตั้งแต่วันที่ 14-19 มีนาคม 2522 ในการอบรมครั้งนี้ได้จัดให้ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ที่มีครูเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรใน 2 วันแรกด้วย เมื่ออบรมครูไปแล้ว จังหวัดได้สั่งการให้ดำเนินการสอนวิชาศาสนาอิสลามตั้งแต่ปีการศึกษา 2522

(2) จังหวัดยะลา ได้เสนอโครงการมาให้เขตจัดอบรมครู เช่นเดียวกับจังหวัดนครราชสีมา 1 รุ่น จำนวน 16 คน อบรมตั้งแต่วันที่ 10-15 กันยายน 2522 เริ่มทำการสอนตั้งแต่ภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2522

(3) จังหวัดสตูล ได้เสนอโครงการอบรมครูมาให้เขตเช่นเดียวกัน แต่มีข้อแม้ว่าจะจัดอบรมได้ เมื่อได้รับงบประมาณจากกรมการปกครอง ซึ่งปรากฏว่าไม่ได้อบรมเช่นเดียวกับจังหวัดนครราชสีมา และยะลา

(4) จังหวัดปัตตานี ไม่ได้เสนอโครงการมาให้เขตช่วยจัดการอบรมแต่จังหวัดได้ไปจัดทำหลักสูตรการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นมาใหม่ แล้วขออนุมัติการใช้จากกระทรวงมหาดไทย เมื่อได้รับอนุมัติแล้วก็คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น เช่น โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม บิหลั่น คอเด็บ ฯลฯ มาเข้ารับการอบรมและให้ดำเนินการสอน

จากการติดตามผลการสอนของเขต เฉพาะจังหวัดนครราชสีมา และยะลา ปรากฏว่า ครูผู้ที่ผ่านมา การอบรมไปแล้ว ส่วนใหญ่ได้ไปดำเนินการสอนจริงๆ และที่ทำการสอนได้ผลดี ปรากฏว่าเป็นที่สนใจของบิดามารดา และผู้ปกครองของเด็กมาก และให้ความร่วมมือแก่โรงเรียนเป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติและสำนักงานศึกษาธิการเขต 2, 2524, 1-6)

3. การพัฒนาหลักสูตรการสอนศาสนาอิสลามเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 แทนหลักสูตร พ.ศ. 2503 ทำให้ชั้นเรียนในระดับประถมศึกษาต้องเปลี่ยนไป กล่าวคือ หลักสูตร พ.ศ.2503 ได้กำหนดให้มีประถมศึกษาตอนต้น 4 ปี (ป.1-4) และประถมศึกษาตอนปลาย 3 ปี (ป.5-7) แต่หลักสูตร พ.ศ.2521 ให้มีประถมศึกษา 6 ปี (ป.1-6) ด้วยเหตุนี้สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 เห็นว่าหลักสูตรวิชาศาสนาอิสลามที่ไว้เดิมตั้งแต่ พ.ศ.2519 ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 เสียแล้ว มีความจำเป็นที่จะต้องทำการปรับปรุงใหม่สอดคล้องกัน ฉะนั้นในปีงบประมาณ 2523 สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 จึงได้เชิญผู้ทรงวุฒิทางศาสนาอิสลามจากหลายฝ่าย อาทิ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คณะโต๊ะอิศริธรรม ครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม อาจารย์สอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัยครูยะลา และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต

ปัตตานี และครูผู้สอนศาสนา อิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นต้น มาร่วมกันประชุมปฏิบัติการเพื่อช่วยกันขร่างหลักสูตรการสอนศาสนาอิสลามขึ้นใหม่ ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างวันที่ 21-29 มิถุนายน 2523 หลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่นี้มีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังนี้

- (1) เปลี่ยนชื่อวิชา จากวิชาศาสนาอิสลาม เป็นวิชาอิสลามศึกษา
- (2) รายวิชาที่จะสอน มี 5 รายวิชา คือ หลักการศรัทธา ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ อัลกรุอ่าน และจริยธรรม และจริยธรรม ตัดหลักการอ่านอัลกรุอ่านและภาษาอาหรับออก
- (3) ชั้นที่จำทำการสอน ระดับประถมศึกษาเหลือ 6 ปี คือ ประถมศึกษาปีที่ 1-6 ส่วนมัธยมศึกษาตอนต้นก็ทำการสอนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3
- (4) อัตราเวลาเรียน ระดับประถมศึกษา ให้ทำการสอนสัปดาห์ละ 6 คาบ คาบละ 20 นาที รวม 120 นาที หรือ 2 ชั่วโมง ซึ่งจัดเข้าไว้ในหลักสูตร โดยให้สอนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย แทนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจัดเป็นวิชาเลือกในกลุ่มสังคมศึกษา มี 5 หน่วยการเรียน

หลักสูตรวิชาอิสลามศึกษาที่จัดขึ้นใหม่ได้เอาแนวการเรียนการสอนอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของรัฐเปอร์ลิส ประกาศสหพันธรัฐมาเลเซีย มาเป็นหลักในการพิจารณาประกอบด้วย เมื่อจัดทำร่างเสร็จ สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ได้เสนอขออนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม 2523 บัดนี้ ทราบว่ากระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว ส่วนระดับประถมศึกษายังกำลังพิจารณาอยู่ คงจะอนุมัติในเร็ว ๆ นี้

4. การอบรมครูระดับประถมศึกษาตามหลักสูตรวิชาอิสลามศึกษาเนื่องจากในปลายปีงบประมาณ 2523 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้จัดสรรงบประมาณมาให้จังหวัดต่างๆ ในเขตการศึกษา 2 เป็นค่าตอบแทนในการจ้างบุคลากร ภายนอกมาทำการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์กรการบริหารส่วนจังหวัด และให้งบประมาณมาสำหรับการอบรมครู และผู้บริหารโรงเรียนด้วย (จังหวัดปัตตานีได้เฉพาะค่าตอบแทนครูผู้สอนและอบรมผู้บริหารโรงเรียน) จังหวัดต่างๆ จึงได้เสนอโครงการอบรมครูและผู้บริหารโรงเรียนมาให้เขตช่วยจัดการอบรมให้ เขตกับจังหวัดได้ตกลงกันในหลักการดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) จังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารโครงการ
- (2) สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 รับผิดชอบในทางวิชาการเกี่ยวกับการอบรม
- (3) จังหวัดจะบรรจุครูไปสอนที่โรงเรียนใด ให้ผู้บริหารโรงเรียนได้เข้าอบรมในวันแรก เพื่อรับทราบนโยบายโครงสร้างหลักสูตร และแนวการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน
- (4) การคัดเลือกครูผู้สอน ควรพิจารณาดังนี้

คุณสมบัติ

- เป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม มีคุณสมบัติครบถ้วนในการที่จะเข้ารับราชการตามพระ ราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน
- มีความรู้วิชาสามัญ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า เป็นอย่างต่ำ และมีความรู้ ทางศาสนาอิสลามระดับต้น

วิธีการคัดเลือก โรงเรียนหรืออำเภอ หรือจังหวัดจะเป็นผู้คัดเลือก แล้วเสนอขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อพิจารณาในเรื่องความประพฤติ และความเหมาะสมในการที่จะเป็นผู้สอนศาสนาอิสลาม

(5) การอบรมครู ใช้ระยะเวลาอบรม 6 วัน ทั้งภาคกลางวันและกลางคืน เมื่ออบรมเสร็จแล้ว สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 จะเป็นผู้ออกวุฒิบัตรรับรองให้สำหรับผู้ที่ผ่านการอบรม และจะแจ้งให้จังหวัดทราบด้วย

(6) การพิจารณาบรรจุเข้าทำการสอนในโรงเรียน จังหวัดเป็นผู้ดำเนินการ (ให้ค่าตอบแทน ชั่วโมงละ 30 บาท) ในปีงบประมาณ 2524 เมื่อโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้โอนไปสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการแล้ว สปช. ได้มอบหมายให้สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 จัดอบรมครูผู้สอนวิชาอิสลามศึกษา

แนวความคิดในการพัฒนาบุคลากรสอนวิชาอิสลามศึกษาชายแดนภาคใต้

สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 เห็นว่า ครูผู้สอนมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานในเรื่องนี้ตามนโยบายของรัฐบาลเป็นอย่างมาก นโยบายที่กล่าวแล้วในตอนต้น จะสำเร็จเป็นผลดีหรือไม่อยู่ที่ผู้ปฏิบัติทำการสอนเป็นสำคัญ ฉะนั้น ควรจะได้หาทางยกระดับความรู้และฐานะของครูเหล่านี้ให้สูงขึ้นอยู่เสมอ ครูจึงมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน และสะดวกแก่การควบคุมดูแล สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 เห็นควรดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาครูผู้สอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

1. จัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับวิชาที่สอนเพิ่มเติม และจัดให้มีการสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และหาแนวทางในการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ควรจัดให้มีศึกษานิเทศก์ระดับอำเภอ หรือจังหวัด ที่มีความรู้ทางวิชาศาสนาอิสลามออกไปนิเทศและติดตามผลโดยสม่ำเสมอ
3. ส่งเสริมให้มีการสอบวิชาชุด พ.กศ. เมื่อใครสอบแล้ว ควรตั้งอัตราบรรจุเข้าเป็นข้าราชการครู
4. สปช. ควรวางแผนระยะยาว ส่งครูที่ไม่สามารถสอบชุดวิชา พ.กศ. ด้วยตนเองได้ ไปศึกษาต่อในระดับ ป.กศ. หรือ ป.กศ.สูง แล้วแต่กรณี ที่วิทยาลัยครูยะลา เพื่อหาทางบรรจุเข้าเป็นข้า

ราชการครูให้ทั่วถึงทุกคนในระยะเวลา 5 ปี หรือจะวางโครงการร่วมกับกรมการฝึกหัดครู ให้วิทยาลัยครูยะลาจัดให้มีการศึกษาอบรมในภาคนอกเวลา ในวันหยุดราชการ หรือปิดภาคเรียนก็ได้

5. ในโอกาสต่อไป สปช. อาจให้ทุนการศึกษาแก่ผู้ที่มีความรู้ทางวิชาสามัญ.ศ.5 หรือ ม.6 หรือเทียบเท่า และมีความรู้ทางศาสนาอิสลามระดับกลาง ปีที่ 7 (มุศตาวัสซีเตาะห์) เป็นอย่างต่ำ เข้าศึกษาในระดับ ป.กศ. สูง โดยทำสัญญากันว่าเมื่อศึกษาจบแล้ว จะต้องไปทำการสอนในโรงเรียนที่กำหนดไว้ตามความต้องการของทางราชการ (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานศึกษาธิการเขต 2, 2524, 11)

จะเห็นได้ว่านโยบายสนับสนุนการให้สอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นการยึดหลักการสอนในระบบโรงเรียน และมีความพยายามบูรณาการวัฒนธรรม และสังคม ภายใต้นโยบายการแก้ไขปัญหาลำบากในการเป็นพลเมืองของประเทศ ดังนั้นการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา จึงมีการอบรมทั้งผู้สอนการสร้างหลักสูตร เพื่อให้อยู่ในแบบแผนเดียวกัน เป้าหมายนอกจากจะใช้นโยบายนี้ และดำเนินการใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ แล้วยังรวมถึงจังหวัดใกล้เคียงที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลาม แนวทางการจัดการสอนวิชาอิสลามศึกษาดังกล่าว เป็นพื้นฐานสู่การขยายให้มีการสอนอิสลามศึกษาในชั้นสูงขึ้นไป ในระดับมัธยม และอุดมศึกษา ซึ่งนับเป็นการศึกษาทางเลือกหนึ่งในการศึกษาท้องถิ่นภาคใต้ ของเยาวชนที่นับถือศาสนาอิสลาม และการขยายผลการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จะเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสนใจด้านศาสนา สภาพศึกษาต่อในประเทศมากกว่าการศึกษาต่อในต่างประเทศ ซึ่งในอดีตมีการศึกษาต่อในประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และประเทศในตะวันออกกลาง

นโยบายการขยายการศึกษาภาครัฐสู่ท้องถิ่นทุกระดับ

ในช่วง พ.ศ.2520 จนถึง พ.ศ.2530 นโยบายสำคัญของการจัดการศึกษานอกจากจะสะท้อนปัญหาเรื่องการศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้กับความมั่นคงของประเทศ การขยายการศึกษาภายใต้โครงสร้างการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายระบบโดยดำเนินการภายใต้แนวคิด เอกภาพทางสังคมวัฒนธรรม จะเห็นได้จากกรอบคิดในการจัดการศึกษาภาคใต้ระดับประถมจนถึงมัธยม ทั้งในโรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา ฯลฯ จึงยังมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาไทย พร้อมทั้งเร่งจัดการศึกษาให้เติบโตรวมเร็วในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป้าหมายสำคัญคือเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เช่นเดียวกับท้องถิ่นในภูมิภาคอื่น

จากการสำรวจการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนสายสามัญของรัฐ ในช่วง พ.ศ.2524 พบว่ามีนักเรียนที่จบประถมศึกษาและเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาสายสามัญมากขึ้น กล่าวคือ ในจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 31,867 คน เป็นมุสลิม 8,796 (ร้อยละ 27.60) นอกจากนั้นเป็นนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธและคริสต์ เมื่อเทียบกับ พ.ศ.2500 มีนักเรียนมุสลิมน้อยที่สุดจนเรียกว่า “ ไม่มีเลขกัว่าได้ ” การเพิ่มขึ้นของนักเรียนดังกล่าวแสดงถึงความสนใจนักเรียนต่อการ

ศึกษาของรัฐสูงขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าจะมีนักเรียนจำนวนมากที่ยังสนใจเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม มากกว่าโรงเรียนของรัฐบาลอยู่ ดังพบว่า ในช่วง พ.ศ.2523-2524 นักเรียนมุสลิมจบชั้น ป.6 แล้วสมัครเข้าเรียนในชั้นมัธยม 5, 460 คน ได้เข้าเรียนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามตามหลักสูตรสามัญ 3,287 คน (ร้อยละ 60.20) ขณะที่ เป็นโรงเรียนของรัฐ 2,173 คน (ร้อยละ 39.80) เพราะทัศนคติของเยาวชนมุสลิมยังเน้นความศรัทธาต่อศาสนา และการสอนในโรงเรียนราษฎร์สอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ ขณะเดียวกัน อัตรารัฐเงินค่าบำรุงการศึกษาของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนายังเสียน้อยกว่าโรงเรียนของรัฐ นับเป็นปัจจัยหนึ่งของสภาพการศึกษาดังกล่าว (ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2527, 16-17)

กรอบคิดของการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ช่วงนี้ยังให้ความสำคัญกับเอกภาพทางการศึกษา โดยมุ่งหวังให้การเรียนการสอนในระบบโรงเรียน มีส่วนสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นในชาติ โดยเฉพาะการติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาไทย ดังนั้นการใช้ภาษาไทยจึงเป็นวัฒนธรรมการศึกษาของรัฐที่ต้องการให้คนท้องถิ่นยอมรับ และรัฐหวังว่าการใช้ภาษาไทยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาในอนาคตของเยาวชนท้องถิ่น ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการเองและเขตการศึกษา 2 ที่มีบทบาทการจัดการศึกษาในพื้นที่ ต้องการให้การเรียนภาษาไทยในนโยบายดังกล่าวเป็นไปอย่างละมุนละม่อม และเท่ากับจะให้เกิดการบูรณาการระหว่างวัฒนธรรมส่วนกลางและท้องถิ่น มากกว่าการผสมกลมกลืน ดังรายงานจัดการศึกษา พ.ศ.2527 ตอนหนึ่งว่า

“...แนวทางในการแก้ไขปัญหาการศึกษาของเขตการศึกษา 2 เมื่อได้ข้อยุติว่าคนส่วนใหญ่พูดภาษาไทยไม่ได้ แนวทางการแก้ปัญหา ในพื้นที่นี้จึงมุ่งไปในทิศทางที่จะทำให้คนส่วนใหญ่พูดภาษาไทยได้ ก่อนหน้านี้โดยมิได้ทำให้ภาษามลายูที่ประชาชนส่วนใหญ่ ใช้อยู่ถูกทำลายไป (ศึกษาธิการเขต 2, 2527, 18)

การขยายการศึกษาโดยนโยบายดังกล่าวในที่นี้กล่าวถึง 1. การแก้ไขปัญหาโดยนโยบาย 6 ประการ ที่สะท้อนการจัดการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาการศึกษาที่สนองตอบความต้องการของท้องถิ่น เป้าหมายหลักมุ่งการเรียนในระบบสามัญศึกษา และพยายามจัดการเรียนการสอนศาสนาอิสลาม ขึ้นในการศึกษาภาครัฐ และ 2. การขยายการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. นโยบาย 6 ประการจัดการศึกษา (พ.ศ. 2520-2530) โดยประมาณโดยกระทรวงศึกษาธิการ สนับสนุนให้มีโครงการเพื่อดำเนินการ คือ

- 1.1 การเตรียมการสอนภาษาไทยก่อนเข้าเรียนชั้นประถมปีที่ 1
- 1.2 การช่วยเหลือนักเรียนในชั้นเรียนปกติเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาเพิ่มเติม
- 1.3 การสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียน
- 1.4 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น
- 1.5 การปรับปรุงหลักสูตร และหนังสือเรียนให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

1.6 การปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2527, 19)

การส่งเสริมการสอนภาษาไทย จากการศึกษาเอกสารท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในช่วง พ.ศ. 2520-2527 พบว่าศึกษาธิการเขตภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ มีการดำเนินการพร้อมๆ กัน 3 ลักษณะ คือการเตรียมภาษาไทยแก่เด็กเล็ก (ก่อนเข้าเรียนประถมศึกษาปีที่ 1) การเพิ่มทักษะการเรียนภาษาไทยในชั้นเรียนและการขยายการศึกษาภาคบังคับในพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล) นโยบายดังกล่าวสะท้อนถึงการพยายามในการให้เยาวชนมีพื้นฐานด้านภาษาเพื่อเข้าเรียนในการศึกษาระดับสูงขึ้นไปเพราะภาษาจะเป็นพื้นฐานการเรียน ทุกระดับในโรงเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในด้านการปรับปรุงหลักสูตร พบว่าเป็นนโยบายทางการศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้พัฒนาวัฒนธรรมการศึกษาอยู่ด้วยเพื่อเอื้อต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม พื้นฐานการศึกษาของท้องถิ่นเริ่มมาทศวรรษ 2520 โดยทางศึกษาธิการเขตพิจารณาแล้วว่าหลักสูตรและหนังสือเรียนที่ไม่ใช่ส่วนกลางจัดทำขึ้นสำหรับคนส่วนใหญ่ของประเทศ และบางเนื้อหาไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่โดยเฉพาะด้าน ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม กล่าวคือ

การปรับปรุงหลักสูตรเพื่อการเรียนพหุวัฒนธรรมในชายแดนภาคใต้

หลักสูตรและหนังสือเรียนซึ่งทำที่ส่วนกลางนั้น จัดทำขึ้นสำหรับคนส่วนใหญ่ของประเทศ มีบางอย่างที่ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคม และวัฒนธรรมของคนในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น

(1) ด้านภาษาไทย มุสลิมมีปัญหาการออกเสียงภาษาไทยในเรื่องของ พยัญชนะต้นที่เป็นอักษรสูง โดยออกเสียงเป็นอักษรต่ำ เสียงวรรณยุกต์ ออกไม่ได้ ส่วนมากจะออกเป็นเสียงสามัญเหมือนกันหมด โดยเฉพาะวรรณยุกต์ + (จัตวา) ออกไม่ได้เลย ตัวสะกดในแม่ ก ค บ ง น ม จะออกเสียงกลับกัน เช่น เจ็ด เป็น เจ็บ คน กง หลักสูตรกลางมิได้เน้นเรื่องนี้ แต่กลับไปเน้นเสียงที่เป็นปัญหา ได้แก่ ตัว ร ล และตัวควบ ตัวกล้า อันเป็นปัญหาของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เขตการศึกษา 2 จึงต้องปรับหลักสูตรส่วนนี้ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยให้แก่เสียงเพี้ยนเหล่านี้แทน ส่วนวิธีการแก้ก็อาศัยหลักของภาษาศาสตร์เข้ามาช่วย

(2) ด้านศาสนาและวัฒนธรรม หลักสูตรทำไว้แต่เรื่องของวันสำคัญทางศาสนาพุทธ เช่น วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา แต่ไม่มีวันสำคัญของศาสนาอิสลาม หลักสูตรในเขตการศึกษา 2 จึงต้องจัดให้มีการเรียนและปฏิบัติศาสนกิจในวันสำคัญทางศาสนาอิสลามด้วย ได้แก่ วันศุกร์ วันฮารีรายอ วันรายอฮัจยี และวันเมาลิด นอกจากนี้รัฐบาลยังอนุญาตให้หยุดราชการในวันฮารีรายอ และวันรายอฮัจยีอีกด้วย เพื่อให้มุสลิมได้ปฏิบัติศาสนกิจได้สะดวก

(3) เมื่อเปลี่ยนหลักสูตรแล้ว ก็ต้องจัดทำแผนการสอน คู่มือครู และหนังสือเรียน ให้สอดคล้องกันด้วยทุกชั้น ทุกวิชา แล้วจึงจัดอบรมครูให้รู้จักวิธีใช้

(4) หลักสูตรศาสนาอิสลามนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้อนุญาตให้สอนทั้งในชั้นประถมและมัธยม โดยทำให้เป็นทั้งวิชาบังคับ (ชั้นประถม) และวิชาเลือก (ชั้นมัธยม)

ตัวหลักสูตรดังกล่าวจัดทำโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 2 แล้วส่งให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้

การสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียน

จากข้อมูลของเขต นักเรียนที่จบ ป.6 ในเขตการศึกษา ในปีการศึกษา 2523 สมัครงเรียนต่อชั้น ม.1 ในปีการศึกษา 2524 จำนวน 5,460 แต่สมัครงเรียนในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (วิชาสามัญ) ถึง 3,287 คน (ร้อยละ 60.20) ที่มาสมัครงเรียนในโรงเรียนรัฐบาลมีเพียง 2,173 คน (ร้อยละ 39.80) เท่านั้น

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามนั้น มีการสอนศาสนาอิสลามด้วยประการหนึ่ง และมีการเก็บค่าเล่าเรียนสูงกว่าโรงเรียนรัฐบาลอีกประการหนึ่ง

กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดให้มีการสอนศาสนาอิสลามขึ้นในชั้นประถมศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2519 แต่เนื่องจากต้องเตรียมการด้านคำรับตำรา การจัดทำคู่มือครู หนังสือเรียน ตลอดจนการอบรมครู และการประสานงานต่างๆ งานการสอนศาสนาอิสลามในชั้นประถมศึกษาจึงเริ่มเข้ารูปเข้ารอยได้เอาเมื่อปี 2522 นี้เอง

วิธีการสอนนั้นใช้วิธีการจ้างผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลาม ที่มีความรู้สามัญอย่างต่ำ ชั้น ม.3 หรือเทียบเท่า โดยทำสัญญากันเป็นรายปี ครูที่จะเข้าสอนได้จะต้องผ่านการอบรมจากสำนักงานศึกษาธิการเขต 2 เสียก่อน นอกจากนั้น ยังจะต้องได้รับการรับรองจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอีกด้วย

ทางด้านมัธยมศึกษาชั้น เริ่มเปิดสอนศาสนาอิสลามในปีการศึกษา 2525 โดยใช้วิธีการเช่นเดียวกับชั้นประถมศึกษา แต่เพิ่มอัตราค่าจ้างเป็นชั่วโมงละ 40 บาท วุฒิทางศาสนาไม่ต่ำกว่าชั้นปีที่ 7

ทางด้านหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการถึงกับยอมแก้ไขโครงสร้างหลักสูตร 2521 โดยเพิ่มวิชาเลือกหมวดสังคมศึกษาเข้าไปในโครงสร้าง ชั้น ม.1-2 ด้วย วิชาเลือกที่ว่านี้คือ อิสลามศึกษา ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 5 รายวิชา คือ เอกภาพ ศาสนบัญญัติ ศาสนประวัติ จริยธรรม และกรูอาน

เมื่อดำเนินการระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจบแล้ว เขตการศึกษา 2 ก็จะจัดทำหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อไป

จากการดำเนินการสอนศาสนาอิสลามในชั้นประถมศึกษามาแล้ว 2-3 ปี ทราบว่าผู้ปกครองมีความสนใจและพอใจมาก จึงทำให้คาดหมายได้ต่อไปว่า เมื่อเปิดสอนศาสนาอิสลามในชั้นมัธยม

ศึกษาด้วยแล้ว ก็จะสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ปกครองเช่นกัน นั่นหมายความว่า ผู้ปกครองจะนิยมส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลมากขึ้นด้วย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ก็รับนโยบายนี้ไปดำเนินการต่อในระดับมหาวิทยาลัยด้วย กล่าวคือ ได้เปิดสอน อิสลามศึกษาในคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2524 และจะเปิดวิชาเอกอิสลามศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ในปีการศึกษา 2525 อีกทางหนึ่งด้วย

ทางด้านวิทยาลัยครูยะลา ก็กำลังเตรียมการจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับ ป.กศ. สูง และปริญญาตรีด้วยเช่นกัน โดยคาดว่าจะสามารถเปิดสอนได้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2526 เป็นต้นไป

หากหลักสูตรในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เป็นที่คาดหมายกันว่านักเรียนมุสลิมจะมุ่งเรียนวิชาสามัญกันมากขึ้น เพราะถ้าเดินทางสายนี้ในประเทศไทย ก็สามารถเรียนต่อถึงระดับปริญญาได้ โดยไม่ต้องเสียเงินเสียทองเดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศอีก นอกจากนี้จะป้องกันการเสียเงินเสียทอง ค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นแล้ว ยังช่วยให้มุสลิมสามารถหางานทำในประเทศได้คล่องอีกด้วย เพราะปัจจุบันนี้ผู้จบปริญญาตรีศาสนาจากต่างประเทศบางประเทศยังไม่เป็นที่ยอมรับ กพ. มุสลิมที่จบปริญญาตรี มาจากต่างประเทศบางประเทศ จึงหางานทำในเมืองไทยไม่ได้ นอกจากนั้นยังสามารถป้องกันการเผยแพร่ลัทธิการเมืองที่ไม่พึงประสงค์อีกด้วย

ผลของการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนนั้น นับว่ามีประโยชน์ต่อการศึกษาของชาวไทยมุสลิม เมื่อเขตการศึกษา 2 เริ่มคิดจะสอนศาสนาอิสลามในชั้นประถม นั้น ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ทำนองไม่เห็นด้วย เพราะเกรงว่าจะเอาครูที่นับถือศาสนาพุทธไปสอนเด็กมุสลิมเข้าแต่พอดำเนินการจริงๆ ปรากฏว่าเป็นที่พอใจของพี่น้องมุสลิมโดยทั่วกัน เพราะผู้ที่มาสอนล้วนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามและล้วนเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจ ปกติบุคคลเหล่านี้จบการศึกษาออกมาอยู่บ้านเฉยๆ หลายคน หางานทำไม่ได้ โครงการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนจึงเป็นโครงการที่ช่วยหางานให้คนได้ทำด้วย ทั้งนี้ปัญหาและอุปสรรคในการจัดสอนศาสนาอิสลามในชั้นประถมศึกษาที่ได้ดำเนินการไปแล้วพอจะประมวลได้ดังนี้

1. ปัญหาเรื่องวุฒิของครู แม้ว่าจะมีผู้จบหลักสูตรศาสนาอิสลามจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาในระดับสูงมากพอสมควรแล้วก็ตาม แต่ส่วนมากผู้จบชั้นสูงเหล่านั้น มีความรู้ทางภาษาไทยหรือวิชาสามัญค่อนข้างต่ำ ที่จบชั้น ม.3 หรือเทียบเท่าตามเกณฑ์ที่กำหนดจึงหาได้ยากส่วนมากจะจบศาสนาชั้นต้น/วิชาสามัญชั้น ม.3 ผู้ซึ่งวุฒิทางศาสนาเพียงชั้นต้น (ปีที่ 4) ยังไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมมากนัก ถ้าจะให้คิดควรจะเป็นชั้นกลาง (ปีที่ 7) เป็นอย่างต่ำ

2. ปัญหาเรื่องอายุของผู้สอนก็มีส่วนสำคัญมากเช่นกัน ผู้มีคุณวุฒิตามข้อ 1 มักเป็นคนในวัยหนุ่ม-สาว ยังไม่เป็นที่นิยมของผู้ปกครองมากนัก แท้จริงแล้วผู้ปกครองอยากได้ผู้มีวัยวุฒิสูงๆมาสอนมากกว่า

การปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ)

ก่อนที่รัฐบาลจะเปิดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมและมัธยม ชาวมุสลิมจะส่งลูกไปเรียนศาสนาอิสลามที่บ้านโต๊ะครู หรือเรียกว่า “ปอเนาะ”

“ปอเนาะ” เป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลามมุสลิม

“ปอเนาะ” ไม่มีหลักสูตร ไม่กระดานดำ ไม่มีห้องเรียน โต๊ะครู วางก็สอน ไม่วางก็ไม่สอน เพราะไม่ได้เก็บค่าเล่าเรียนจากผู้เรียน ต่อมาได้มีการปรับปรุง “ปอเนาะ” ให้มีห้องเรียน มีหลักสูตร มีกระดานดำ มีครู โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

- ชั้นต้น (อิบติดาอียะห์) เรียน 4 ปี
- ชั้นกลาง (มุสตาวาซีเตาะห์) เรียน 3 ปี
- ชั้นสูง (ชานาเวียะห์) เรียน 3 ปี

จากนั้นได้นำเอาวิชาสามัญเข้าไปสอนตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน มีการสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญถึงชั้น ม.ศ.5 คำว่า “ปอเนาะ” ก็กลายมาเป็น “โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม” ไปอย่างสมบูรณ์แบบ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2514

ทุกๆปี จะมีการประกวดโรงเรียนดีเด่น โรงเรียนที่ชนะการประกวด จะได้เข้ารับพระราชทานรางวัลจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ปีการศึกษา 2524 มีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามทั้งหมด (ตามทะเบียน) 349 โรงเรียน แต่หยุดสอนไปชั่วคราว เพราะไม่มีนักเรียนเรียน จำนวน 150 โรงเรียน คงเหลือเปิดสอนอยู่เพียง 199 โรงเรียน (57%) ในจำนวนนี้มีสอนวิชาศาสนาอย่างเดียวเพียง 77 โรงเรียน อีก 122 โรงเรียน สอนทั้งวิชาสามัญและศาสนา จำนวนครูทั้งสิ้น 1,242 คน ครูสอนวิชาสามัญที่รัฐส่งไปช่วยสอน 138 คน (ร้อยละ 11.11)

จำนวนนักเรียนทั้งหมด 30,737 คน เรียนวิชาศาสนาอย่างเดียว 18,605 คน ที่เรียนวิชาสามัญด้วยศาสนาด้วย 12,132 คน (ร้อยละ 39.47) (ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2527, 25)

จะเห็นได้ว่านโยบายและการจัดการศึกษาในพื้นที่ดังกล่าว มีส่วนผลักดันให้เกิดแนวทางการพัฒนาการศึกษาพหุวัฒนธรรม ให้เกิดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้ว่าการดำเนินการดังกล่าวจะเป็นการเริ่มต้นและต้องอาศัยความร่วมมือกับท้องถิ่น อีกทั้งต้องใช้เวลาดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปจึงจะเกิดผลต่อท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อสู้กับกระแสการต่อต้านจากกลุ่มอนุรักษนิยมหรือขบวนการเรียกร้องทางสังคม วัฒนธรรมในแนวทางท้องถิ่นที่มีทัศนคติต่อการศึกษาระบบโรงเรียนของรัฐ เพราะเข้าใจว่าการศึกษาด้านนโยบายของรัฐ จะเป็นการมุ่งทำลายวัฒนธรรม ศาสนาของคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามในทศวรรษ 2520-2530 การต่อต้านอำนาจส่วนกลางอย่างรุนแรงไม่ได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย และมีขบวนการที่ชัดเจนเพราะรัฐเริ่มมีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงส่งผลให้ นโยบายและการประสานเพื่อดำเนินการ มีการแก้ไขปัญหาการศึกษาอย่างเป็นระบบภายใต้แนวคิด และโครงสร้างทางการเมือง สังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการพัฒนาท้องถิ่นทั้งด้านสังคม การศึกษา

เศรษฐกิจ และการศึกษามีส่วนสำคัญในการสร้างโอกาสทางสังคม ในสังคมปัจจุบันมากยิ่งขึ้น การศึกษาระดับอุดมศึกษาท้องถิ่นก็เป็นอีกแหล่งหนึ่งในการรองรับเยาวชนที่สำเร็จการศึกษามัธยมเข้าเรียนต่อ ทั้งมีการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยในท้องถิ่นจึงจะมีบทบาทสำคัญในการผลิตบุคลากร เพื่อพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

การขยายการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการสำรวจการจัดการศึกษาภาครัฐ ใน พ.ศ.2526 พบโรงเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้หากคิดเป็นร้อยละ พบว่าโรงเรียนรัฐบาลมีอัตรา ร้อยละ 10.54 เปิดทำการสอนทุกระดับตั้งแต่ระดับประถมจนถึงมัธยมศึกษา ที่เหลือเป็นโรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนของรัฐส่วนใหญ่สังกัด สปช. (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ และสังกัดเทศบาล ส่วนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา ส่วนโรงเรียนราษฎร์ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ,2520,59-60) ปัญหาการจัดการศึกษาของรัฐที่ได้รับความนิยมน้อยส่วนหนึ่งนอกจากเป็นปัญหาจากศาสนาวัฒนธรรมในโรงเรียนที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งรัฐพยายามแก้ไขปัญหาดังจะเห็นจากนโยบายในข้อที่ 1 ดังกล่าวมาแล้ว ทำให้นักเรียนท้องถิ่นนิยมเรียนต่อยังประเทศมาเลเซีย เอกสารการสำรวจการจัดการศึกษาของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า ปัญหาเรื่องนักเรียนข้ามฝั่งไปเรียนในประเทศสหพันธรัฐมาเลเซียนั้นเกิดจากผู้ปกครองสองสัญชาติที่อยู่ในมาเลเซียเป็นผู้ส่งเข้าเรียน แต่ถ้าจะเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาลอย่างเป็นทางการ โดยไม่มีญาติที่อยู่ในมาเลเซียแล้ว นักเรียนจะต้องไปสมัครเข้าเรียน เมื่อโรงเรียนรับเข้าเรียนแล้วก็จะออกหนังสือรับรองให้นักเรียนจะต้องนำไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่สถานทูตในกรุงเทพมหานคร หรือสถานกงสุลในจังหวัดสงขลาจะรับตรวจตราในหนังสือเดินทางประเภทนักเรียน เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองประทับตราหนังสือเดินทางให้นักเรียนอยู่เพื่อการศึกษา ตามระยะเวลาที่โรงเรียนแจ้งให้ทราบเป็นปีๆ ไป นักเรียนส่วนหนึ่งที่ไม่ได้เข้าโรงเรียนรัฐบาลเพราะ อายุเกินหรือเป็นคนต่างด้าว จะไปเรียนในโรงเรียนเอกชนซึ่งถือเอาหลักสูตรของโรงเรียนรัฐบาลเป็นมาตรฐาน แล้วนักเรียนก็จะสมัครสอบเข้าสอบไล่ของโรงเรียนรัฐบาลต่อไป ส่วนค่าธรรมเนียมและค่าเล่าเรียนขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของโรงเรียน แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้วมีนักเรียนน้อยคนหรือแทบไม่มีเลยที่ปฏิบัติตามขั้นตอนข้างต้น เพราะประชาชนเกือบทุกคนมีบัตรประชาชนสองสัญชาติ และนำเด็กไปแจ้งเกิดเพื่อขอสูติบัตรจากทางกรมของมาเลเซีย ก็นำเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนได้

สถานศึกษาในประเทศไทยที่มีมากที่สุดคือ โรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา และสำหรับโรงเรียนประถมศึกษานั้น นอกจากจะสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติแล้วยังมีอีกหลายหน่วยงานที่จัด ได้แก่ โรงเรียนที่สังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดเทศบาล กองการศึกษาประชาบาล กระทรวงมหาดไทย สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ สังกัดวิทยาลัยครู และสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งได้แก่โรงเรียนสาธิต

ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษา นอกจากจะสังกัดกรมสามัญของกระทรวงศึกษาธิการแล้วยังมีโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่เรียกว่าโรงเรียนมัธยมสาธิต

โรงเรียนราษฎร์สามัญ ได้แก่ โรงเรียนเอกชนที่สอนชั้นสามัญระดับหนึ่งหรือทุกระดับตั้งแต่โรงเรียนอนุบาลจนถึงโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเปิดสอนในเวลาปกติ

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ได้แก่โรงเรียนเอกชนที่สอนวิชาศาสนาอิสลามควบคู่ไปกับวิชาสามัญ

โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม หรือที่เรียกกันในนามหนึ่งว่า “ ปอเนาะ ” ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล เป็นสถานศึกษาที่มีประวัติน่าสนใจกว่าสถานศึกษาอื่นๆ เพราะนอกจากจะสอนศาสนาอิสลามแล้วยังได้สอดแทรกวิชาสามัญและวิชาชีพในระดับต่างๆ เข้าไปในหลักสูตรด้วย เป็นสถานศึกษาที่ได้รับความสนใจจากรัฐบาลและของสถาบันต่างๆ อย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงของชาติ (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ , 2526, 61-61)

นอกจากการเรียนต่อในประเทศมาเลเซียดังกล่าว การศึกษาในท้องถิ่นยังเกี่ยวข้องกับคุณภาพการศึกษา และความนิยมของประชาชนต่อการเรียนแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะใน พ.ศ.2527 พบว่ามี การเรียนในโรงเรียนปอเนาะที่ยังไม่ได้รับการอนุญาตจัดตั้ง ปัญหาดังกล่าวภาครัฐมองว่าศึกษาท้องถิ่นส่วนนี้รัฐไม่สามารถควบคุมมาตรฐานการศึกษา และหลักสูตรที่อาจไม่เหมาะสมกับท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งในรายงานสรุปปัญหาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2527 สรุปปัญหาสำคัญ คือ จากสภาพของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชาชนประมาณเกือบร้อยละ 80 นับถือศาสนาอิสลาม ปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด ถือว่าการเรียนรู้ศาสนามีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต จึงพยายามที่จะส่งบุตรหลานไปศึกษาความรู้ทางศาสนาจากผู้มีความรู้ทางศาสนา ณ สถานที่ต่างๆ ปัญหาต่างๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ คือ

- 1) มีการดำเนินการสอนศาสนาโดยไม่ได้รับอนุญาตจัดตั้งเป็นโรงเรียน ให้ถูกต้องตามกฎหมาย
- 2) บางแห่งรับนักเรียนอายุตามเกณฑ์บังคับ ตามพระราชบัญญัติการประถมศึกษาไปเข้าเรียน ทำให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาได้ไม่เต็มที่ ทำให้ขาดคุณภาพไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร
- 3) การเรียนการสอนในสถานศึกษาเหล่านี้ จะใช้ภาษามลายูเป็นสื่อในการสอน ซึ่งใช้อักษรโรมันและยาวี ทำให้นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาต้องเรียนทางภาษา ทำให้การเรียนภาษาไทยอ่อน
- 4) หลักสูตรและหนังสือเรียน จัดทำและหาซื้อตามความพอใจของผู้สอน ทำให้เป็นปัญหาต่อความมั่นคงแห่งชาติ

5) ครูผู้สอนไม่ได้อนุญาตการเป็นครูจากทางราชการ บางคนอาจจะสอนให้สิ่งที่เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติ

6) เมื่อนักเรียนในชั้นประถมศึกษาเรียนวิชาภาษาไทยและวิชาสามัญไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ที่ไม่สามารถที่จะเรียนต่อในชั้นสูงขึ้น จนถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อออกมาพัฒนาท้องถิ่นของตนตามนโยบายของรัฐบาลได้

7) สำหรับผู้ปกครองที่ต้องการส่งเสริมให้บุตรหลานเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่นิยมส่งไปเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งมีทั้งการสอนวิชาสามัญและวิชาศาสนา แต่สภาพข้อเท็จจริงของโรงเรียนสอนศาสนาในปัจจุบัน การสอนวิชาสามัญยังไม่ได้มาตรฐานทุกโรงเรียน ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นได้

8) เฉพาะท้องที่ที่อยู่ติดกับชายแดนมาเลเซีย ประชาชนนิยมส่งบุตรหลานไปโรงเรียนในสถานศึกษาของประเทศมาเลเซีย ทำให้มีปัญหาทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเป็นอย่างมาก

9) การจัดการสอนมิได้มุ่งหมายเป็นการใช้ภาษาไทย ความสำนึกความเป็นไทยและเทิดทูนสถาบันหลัก

10) การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีการสอนศาสนาอย่างจริงจัง และขาดครูสอนศาสนาที่ประชาชนเลื่อมใส ศรัทธา วิชาการเกษตรที่สอนในโรงเรียนก็ไม่ได้ผล ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง

11) จากการที่ประชาชนไม่ยอมรับการศึกษาที่รัฐบาลจัดให้ ทำให้ประชาชนส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากกว่าเข้าโรงเรียนรัฐ ทำให้โรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ หรือตำบลมีนักเรียนน้อยจนจัดโปรแกรมมาสอนได้ไม่เหมาะสมตามที่ต้องการ ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างนักเรียนไทยพุทธกับไทยมุสลิม

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอื่นๆ อีก เช่น

12) การบริหารการศึกษาในระดับจังหวัด และระดับภาค ขาดเอกภาพในการบริหาร และการบังคับบัญชา ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยฉับพลัน

13) โอกาสของประชาชนที่จะได้รับการศึกษามีน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบท เนื่องจากรัฐไม่สามารถจัดบริการการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และฐานะของครอบครัวยากจน ทำให้ไม่สามารถส่งบุตรหลานเรียนต่อในระดับสูง

14) ความสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาดำ เนื่องจากความไม่พร้อมทางด้านภาษาของเด็กที่จะเข้าเรียนประถมศึกษา ความไม่เจริญเติบโตทางสมองเนื่องจากทุโภชนาการการขาดเทคโนโลยีทางการศึกษาทั้งในและนอกระบบ และขาดการยอมรับการศึกษาในระดับที่รัฐจัดให้(ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2527, 7-9)

สำหรับจังหวัดปัตตานีมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ก่อน พ.ศ.2522 และตามข้อมูลรายงาน พ.ศ.2522 มีการจัดการสอน 2 คณะ คณะศึกษาศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รองรับเยาวชนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ขณะที่โรงเรียนมัธยมในจังหวัดปัตตานีมี 16 โรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรมวิสามัญศึกษา 2 โรงเรียน โรงเรียนประถมสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด 347 โรงเรียน เทศบาล 11 โรงเรียนมัธยมอาชีวศึกษา 2 โรงเรียน โรงเรียนราษฎร์ 10 โรงเรียนโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม 126 โรงเรียน (บรรยายสรุปจังหวัดปัตตานี, 2522, 11-12)

การสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จัดการศึกษาในช่วง พ.ศ.2520-2535

ในช่วง พ.ศ.2520-2523 รัฐบาลได้มีนโยบายสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังพบว่ารัฐได้สนับสนุนให้มีการสร้างหลักสูตร อิสลามศึกษา ใช้สอนในโรงเรียนของรัฐระดับมัธยมศึกษา นับได้ว่าหลักการดังกล่าวเป็นแนวทางการจัดการองค์ความรู้ ในลักษณะบูรณาการทางสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากหลักการดังกล่าวจะทำให้เกิดความเข้าใจ อันดีระหว่างสังคมหลากหลายวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็พยายามจัดหลักสูตรให้ตัวแทนของคนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของตนเอง การจัดหลักสูตรอิสลามจึงเป็นแนวทางในการปลูกฝังเยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้วิชาด้านศาสนาในโรงเรียนของรัฐ ซึ่งในอดีตไม่เคยปรากฏการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนของรัฐทำให้เยาวชนต้องศึกษาเองนอกโรงเรียนไม่สนองตอบสภาพความเป็นจริงในสังคม วัฒนธรรมของท้องถิ่นและอาจเป็นปัจจัยส่งเสริมทำให้เยาวชนส่วนใหญ่ยังคงศึกษาอยู่ในโรงเรียนปอเนาะ ซึ่งรัฐบาลยังไม่อาจควบคุมหลักสูตรอย่างชัดเจน

จากการประมวลสภาพปัญหาของกระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาธิการเขตได้ให้เหตุผลในการสร้างหลักสูตรดังกล่าว คือ ในพื้นที่เขตการศึกษา 2 มีนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อจบชั้นประถมศึกษาแล้วนักเรียนเหล่านี้มักจะเข้าศึกษาต่อ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลเป็นส่วนน้อย สาเหตุสำคัญ เพราะในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไปนั้นไม่มีการสอนศาสนาอิสลามให้แก่ นักเรียน จึงทำให้ไม่ได้รับความนิยมนจากผู้ปกครอง ที่ต้องการให้บุตรหลานของตนเรียนศาสนา (ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2524, คำนำ) ดังนั้นจึงเกิด “หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2523” มีหลักการคือ เป็นหลักสูตรที่ให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามอันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เน้นหนักทั้งในการทฤษฎีและปฏิบัติศาสนาภิตามศาสนบัญญัติในชีวิตประจำวันได้ถูกต้อง และเป็นพื้นฐานสำหรับศึกษาต่อ หลักสูตรนี้จะจัดเนื้อหาให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้เรียนต่อได้ สนองตอบต่อความต้องการของท้องถิ่น และให้เป็นหลักสูตรวิชาเลือกในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา และเปิดกว้างสำหรับผู้สนใจจะศึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามอีกด้วย (ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2524, 1) จะเห็นได้ว่าหลักการดังกล่าวเป็นการเปิดกว้างให้มีการเรียนอิสลามศึกษา ทั้งผู้เรียนเป็นมุสลิมและผู้

สนใจต่างศาสนา อันเป็นแนวทางของการเรียนเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเน้นเรื่องศาสนาเป็นพื้นฐาน

ประเด็นที่อาจไปสู่การศึกษาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธี โดยอาศัยการศึกษาในระบบโรงเรียนเพื่อทำการสอนในสังคมพหุวัฒนธรรมดังเช่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเห็นได้จากเป้าหมายของหลักสูตรนี้ว่าเป็นการบูรณาการสังคม วัฒนธรรมในการเรียนการสอนของหลักสูตรเริ่มแรก และเป็นพื้นฐานในการขยายการศึกษาตามแนวทางหลักสูตรระดับที่สูงขึ้นจนถึงอุดมศึกษาต่อไปอีก โดยเฉพาะการเรียกร้องการศึกษาอุดมศึกษาอิสลามศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ยุคปัจจุบัน

ในด้านเป้าหมายหลักสูตรมัธยมศึกษาใน พ.ศ.2523 สะท้อนหลักคิดเพื่อนำไปสู่การสอนเกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม ของมุสลิมในท้องถิ่นคือ

1. เพื่อส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมอิสลาม
 2. เพื่อให้รู้และซาบซึ้งในคุณลักษณะของอัลลอฮ์และรอซูลได้อย่างถูกต้อง
 3. เพื่อให้มีความรู้ ความศรัทธา ทศนคติ และมีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักของเหตุผล
 4. เพื่อให้เกิดความเชื่อถือ ทศนคติ และการปฏิบัติที่ถูกต้อง พ้นจากความงมงาย
 5. เพื่อให้มีความเข้าใจและเห็นคุณค่าของหลักธรรมในศาสนาอิสลาม
 6. เพื่อให้ปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนบัญญัติเป็นกิจวัตรประจำวัน
 7. เพื่อให้นักเรียนสำนึกว่าศาสนาอิสลามมีอารยธรรมสูง และมีผลต่อความเจริญของอดีตและ ปัจจุบัน
 8. เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี มีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม
 9. เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อทางศาสนาหรือค้นคว้าวิชาศาสนาด้วยตนเองให้กว้างขวาง และลึกซึ้งยิ่งขึ้น
 10. เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบต่อคำสั่งสอนของอัลลอฮ์ รอซูล ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ
 11. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีกับศาสนาอื่น
- (ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2524, 2)

หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร

รายวิชาที่ได้จัดไว้ในหลักสูตร แบ่งเป็น 5 รายวิชา คือ

1. ศอ. 011	เอกภาพ	2 คาบ/ สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
2. ศอ. 012	กรูฮาน	2 คาบ/ สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
3. ศอ. 013	ศาสนบัญญัติ	2 คาบ/ สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้
4. ศอ. 014	จริยธรรม	2 คาบ/ สัปดาห์/ภาค	1 หน่วยการเรียนรู้

5. ศอ. 015 ศาสนประวัติ 2 คาบ/ สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ทั้ง 5 รายวิชานี้ โรงเรียนจะเลือกสอนวิชาใดก่อนหลังก็ได้ตามความเหมาะสมและความพร้อมของโรงเรียน โดยให้จัดสอนเป็นวิชาเลือกในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ตั้งแต่ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งโรงเรียนควรจัดสอนให้ครบหมดทุกวิชา ภายในระยะเวลา 3 ปี (ศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2524, 14)

ใน พ.ศ.2530 รัฐบาลได้มีแผนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเริ่มแผน 4 ปี ดำเนินการระหว่าง พ.ศ.2531-2534 ส่วน “แผนแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกี่ยวกับการศึกษาเมื่อพิจารณาถึงที่มาของการจัดทำแผนดังกล่าวพบว่าเกิดจากปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นปัญหาสะสม และยึดเชื้อมาหลายทศวรรษ ปัญหาความรุนแรงต่อการศึกษารัฐที่ประมวลสรุปพบว่าเกิดขึ้นจากการไม่เข้าใจของหลายฝ่ายระหว่างฝ่ายการศึกษาและฝ่ายความมั่นคง และทำให้กระทบต่อการศึกษารวมทั้งปัญหาที่ประชาชนท้องถิ่นไม่นิยมเข้าเรียนในระบบโรงเรียนของรัฐ ดังจะเห็นได้จากรายงานการวิเคราะห์เหตุการณ์ ใน พ.ศ.2530 ตอนที่ว่า “...1. เกี่ยวกับตัวโรงเรียน หรือ ศาสนสถาน อาจถูกเผาทำลายมากขึ้น หรืออาจถูกระเบิดโดยเฉพาะโรงเรียนที่เปลี่ยนชื่อมาเป็นภาษาไทยและอาจรุนแรงถึงขั้นเผาโรงเรียนที่อยู่ติดถนนแทนโรงเรียนในท้องถิ่นกันดาร 2. เกี่ยวกับตัวครูนอกจากจะถูกคุกคามจนไม่เป็นอันสอนแล้ว อาจเกิดความขัดแย้งกับส่วนราชการ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นด้วย เช่นเมื่อครูถูกจับหรือถูกทำลายชีวิตกลุ่มครูก็จะประท้วง แล้วไประรานเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่น ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของกลุ่ม ขก. ทหารและตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง เมื่อถูกระทบก็อาจไม่พอใจ แม้เมื่อออกไปปราบปรามก็อาจเสียชีวิต หรือบาดเจ็บ แต่ก็มองไม่เห็นว่าการกลุ่มครู ได้แสดงน้ำใจต่อพวกเขาแต่อย่างใด ปัญหานี้อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในวงกว้างได้ 3. เกี่ยวกับนักเรียนอาจถูกห้ามไม่ให้มาเรียนในโรงเรียนรัฐบาล...” (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2, 2530, 1-2)

แนวทางการแก้ไขปัญหาที่กระทบต่อการจัดการศึกษา ในแผนดังกล่าว พบว่าได้สรุปปัญหาการดำเนินการว่าการดำเนินการไม่ควรจะเน้นการปราบปรามกลุ่ม ขก. เพียงอย่างเดียว (ปัญหาความมั่นคง) แต่การสนับสนุนบทบาทของข้าราชการ และครูในพื้นที่เข้าใจขนบธรรมเนียม ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม นอกจากนั้นยังต้องมีการส่งเสริมการประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้เกิดการดำเนินการที่เป็นเอกภาพ ยุทธศาสตร์สำคัญเน้นการป้องกันมากกว่าการแก้ไข

นอกจากนี้บทบาทของกระทรวงศึกษาธิการยังต้องทุ่มเทงบประมาณเพื่อการป้องกัน และดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และการเสียบงบประมาณในการป้องกันนอกจากจะน้อยกว่าการแก้ไขแล้วยังจะได้ผลในระยะยาวมากกว่าการแก้ไขเฉพาะหน้า ดังพบว่าข้อเสนอในการแก้ไขปัญหในช่วงดังกล่าวมุ่งเน้น การปรับองค์กรในระดับกระทรวงทบวงกรม เขต และจังหวัด ลงไปถึงระดับสถานศึกษาร่วมกับองค์กรที่จัดตั้งเพื่อการนี้โดยเฉพาะคือ ศอ.บต. เพื่อแก้ปัญหาร่วมกับกระทรวง

ศึกษาธิการเอกสาร ศธ 020702/24 (8 เม.ย.2531) เน้นการดำเนินการโครงการ 7 โครงการ ได้แก่ 1. โครงการปฐมนิเทศข้าราชการ 2. ประชุมสัมมนาผู้บริหารการศึกษา 3. สัมมนาประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานความมั่นคง 4. ส่งเสริมบทบาทของกรรมการศึกษา 5. การจัดกิจกรรมเข้าถึงประชาชน 6. การบำรุงขวัญและกำลังใจ 7. จัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารโครงการ การศึกษาแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พร้อมทั้งเร่งด่วนเพื่อจัดทำแผนระยะยาว (สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา2, 2531, 1-9)

ปัญหาการขยายการศึกษา พ.ศ.2520-2535พบว่าการใช้หลักสูตรประถมศึกษาในโรงเรียนระดับประถมพบว่าโรงเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบปัญหา คือ การสอนภาษาไทยแก่นักเรียนมุสลิมโดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนไกลที่สุดคือ นราธิวาสพบว่า ที่ จ. นราธิวาสผู้ปกครองไม่สนับสนุนบุตรหลานเรียนภาษาไทย และชาวไทยมุสลิมร้อยละ 80 ใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน บุคลากรยังขาดความรู้ในการสอนตามหลักสูตร พ.ศ.2521 และการสำรวจสภาพการศึกษาของโรงเรียนที่นราธิวาสพบว่ายังขาดพัฒนาสื่อการเรียนต่างๆ ตลอดจนความต้องการของโรงเรียนเพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสนับสนุนในกลุ่มวิชาต่างๆ (หน่วยศึกษานิเทศก์ นราธิวาส, 2523, 1-20) ในจังหวัดนราธิวาสซึ่งอยู่ห่างไกลศูนย์กลางการพัฒนาการศึกษา ในช่วง พ.ศ.2520-2533 รัฐได้เร่งจัดการศึกษานอกระบบ เช่น ตามโครงการพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2500 – 2524) สนับสนุนโครงการศึกษานอกโรงเรียนศูนย์การศึกษาประชาชน การศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ (ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคใต้, 2523, 1-14)

ในการขยายการศึกษาของนราธิวาส ช่วง พ.ศ.2529 พบว่าในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาชั้นมัธยมมีอัตราผู้เรียนน้อยกว่าประถมศึกษา แสดงให้เห็นผลของการจัดการเรียนการสอนของรัฐที่ยังต้องได้รับการพัฒนาแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง แสดงจำนวนนักเรียนจำแนกระดับการศึกษาของจังหวัดนราธิวาส ประจำปีการศึกษา 2529

ลำดับที่	ระดับการศึกษา (คน)					
	โรงเรียนในสังกัด	ก่อนประถมศึกษา (อนุบาลชั้นเด็กเล็ก)	ประถมศึกษา (ป.1-ป.6)	มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3)	มัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ (ม.4-ม.6)	มัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ (ปวช./ปวส)
1.	กรมสามัญศึกษา	-	362	7,195	2,718	-
2.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ	10,661	58,896	-	-	-
3.	สำนักงานคณะกรรมการ					

	ศึกษาเอกชน	1,808	3,156	273	-	129
4.	เทศบาล	-	3,661	-	-	-
5.	กรมอาชีวศึกษา	-	-	-	-	3,465
	รวม	12,469	66,075	7,468	2,718	3,594

(ที่มา: ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคใต้, 2523, 12)

ในระหว่าง พ.ศ.2522-2533 เริ่มใช้หลักสูตร พ.ศ.2521 และประกาศการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมปีที่ 6 ทุกอำเภอ สถานศึกษาสาขาอาชีพมี 2 โรง เท่านั้นคือ วิทยาลัยเกษตรกรรมนราธิวาส และโรงเรียนเทคนิคนราธิวาส พ.ศ.2522 มีโรงเรียนสามัญ ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด สอนระดับประถมบังคับจำนวน 342 โรง โรงเรียนสังกัดเทศบาล 10 โรง รวมทั้งโรงเรียนที่ได้รับความนิยมนคือ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (โรงเรียนราษฎร์สามัญ) 12 โรง (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนราธิวาส, 2523, 28-33)

การศึกษาของเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงมีลักษณะ เรียนจบการศึกษาภาคบังคับ แล้วเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งบางแห่งก็สอนศาสนาเพียงอย่างเดียว มี 6 โรง (ใน จ. นราธิวาส) ในขณะที่โรงเรียนที่สอนหลักสูตรสามัญด้วยมี 17 โรง ใน พ.ศ.2530 นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนสอนศาสนา มีประมาณ 11,681 คน ขณะที่นักเรียนในโรงเรียนศาสนาและสามัญมีเพียง 4,792 คน (ข้อมูลทั่วไปจังหวัดนราธิวาส, 2532, 28-29) ด้านการศึกษาต่อระดับที่สูงกว่าประถมศึกษา ใน พ.ศ.2530 พบว่าสัมพันธ์กับปัญหาสังคมในพื้นที่ คือ

ปัญหาการส่งเสริมการศึกษา สถิติการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จะเห็นว่า มีผู้จบการศึกษาจากภาคเกณฑ์บังคับ (ประถมปีที่ 6) เข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพียง 49% มากกว่าในปี 2530 เล็กน้อย (ปี 2530 ประมาณ 48%) ที่เหลือประมาณ 51% ส่วนหนึ่งจะเป็นเด็กที่ไปศึกษาต่อที่จังหวัดอื่น หรือกรุงเทพฯ ส่วนหนึ่งจะออกมาอยู่บ้าน แต่ส่วนใหญ่ที่เป็นชาวไทยมุสลิม จะเดินทางไปเรียนต่อในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ซึ่งนำไปสู่ปัญหาบุคคล 2 สัญชาติอีกทางหนึ่ง นักเรียนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นประชาชนในเขตอำเภอชายแดน ในท้องที่อำเภอสุไหงโก-ลก, ดากใบแว้ง สุไหงปาดี และบางส่วนของอำเภอเมืองนราธิวาส ในลักษณะเดินทางไปศึกษาทั้งประเทศเข้าไปเยี่ยมกลับ และประเภทติดตามผู้ปกครองไปประกอบอาชีพ

สาเหตุที่ชาวไทยมุสลิมในเขตชายแดนนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในมาเลเซีย

- บิดามารดาของเด็กเป็นคนไทยมุสลิมที่เป็นบุคคลสองสัญชาติ และยังมีความสำคัญว่าเป็นคนมาเลเซีย

- บิดามารดาส่งบุตรหลานไปเรียนวิชาศาสนาอิสลามในมาเลเซีย

- มีความเข้าใจว่าหากจบการศึกษาชั้นสองจากมาเลเซียแล้วจะสามารถเข้ารับราชการและดำรงตำแหน่งสูงได้ แต่ถ้าเรียนจบจากเมืองไทยแล้วว่างงาน

- การรับราชการในมาเลเซีย ได้รับเงินเดือนและสวัสดิการดีกว่า

- โรงเรียนในมาเลเซียมีสวัสดิการดีกว่า เช่น เลี้ยงอาหารฟรี มีรถบริการ รับส่งระดับประถมและมัธยมจัดให้เรียนฟรี ถ้าเรียนดีจะได้รับทุนทางบ้านไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

- ถ้าผลการเรียนในระดับประถมและมัธยมดี สามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้โดยไม่ต้องสอบคัดเลือก

- การเดินทางเข้าออกในระหว่างประเทศทำได้สะดวก (ข้อมูลทั่วไปจังหวัดนราธิวาส, 2532, 77)

ในรายวิชาทั้ง 5 นั้นจะพบว่า 4 รายวิชาคือ เอกภาพ การอ่าน ศาสนาบัญญัติ ศาสนาประวัติ เป็นการเรียนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศาสนา หลักศรัทธาคุณประโยชน์ของหลักเอกภาพ การดำรงชีวิตตามแนวทางของศาสนาอิสลาม ขณะเดียวกันในรายวิชาจริยธรรม เป็นรายวิชาที่มีขอบเขตกว้างขวางในการปฏิบัติตน เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันของมุสลิมและศาสนิกอื่น การสอดแทรกความสำคัญของแผ่นดินเกิดอันหมายถึง “ความรักชาติ” การเข้าใจในแบบแผนการดำเนินชีวิตตามบทบัญญัติของ กฎหมาย หน้าที่ต่อสังคมและประเทศ ดังนั้นรายวิชาในหลักสูตรดังกล่าว น่าจะมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างทัศนคติ ต่อสังคมและประเทศชาติแก่เยาวชนในระบบโรงเรียนที่ขยายไปสู่ท้องถิ่นอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ในที่นี้ผู้วิจัยยกตัวอย่างเนื้อหาจัดทำหลักสูตร ในวิชาจริยธรรม (สอ-014) ของมัธยมศึกษา มีดังนี้

จุดประสงค์รายวิชา 014 จริยธรรม / มัธยมศึกษาหลักสูตร 2523

1. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจความหมายและคุณลักษณะที่ควรยกย่อง
2. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญ และรู้คุณค่าของลักษณะที่ควรยกย่อง
3. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ความกตัญญูกตเวที ต่อบิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ผู้อาวุโส และ เพื่อน
4. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ และความเข้าใจการปฏิบัติต่อเพื่อนบ้าน
5. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ และเข้าใจในการปฏิบัติต่อกฎหมายบ้านเมือง
6. เพื่อให้นักเรียนรู้ความสำคัญ และเหตุผลของมารยาทในการเข้าสังคม
7. เพื่อให้นักเรียนนำความรู้เกี่ยวกับความกตัญญูกตเวที การปฏิบัติต่อกฎหมายบ้านเมือง ต่อ เพื่อนบ้าน มารยาทในการเข้าสังคมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

คำอธิบายรายวิชา คือความสำคัญ และความหมายของคุณลักษณะที่ควรยกย่อง คือ มีความรับผิดชอบ ความอดทน การช่วยเหลือผู้อื่น ความขยันหมั่นเพียร ความเมตตากรุณา ความเป็นสุภาพชน ความรักชาติ ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรมและการตรงต่อเวลา

ความสำคัญและความหมายของการกตัญญูกตเวที บุคคลที่ต้องแสดงความกตัญญูกตเวที วิธีการแสดงความเคารพ ความสำคัญและเหตุผลที่ต้องปฏิบัติต่อกฎหมาย หน้าที่และประโยชน์ ของการปฏิบัติตามกฎหมายความสัมพันธ์และความแตกต่างระหว่างกฎหมายบ้านเมืองกับบทบัญญัติของศาสนา ความสำคัญและเหตุผลของการปฏิบัติต่อเพื่อนบ้าน การช่วยเหลือ...การเคารพการให้เกียรติ การโอบอ้อมอารี และความสามัคคี ...มารยาทในการรับประทานอาหาร การดื่มและการรับประทานอาหารตามหลักของศาสนาอิสลาม มารยาทในชุมชน สถานที่สำคัญ ตลอดจนการอยู่ร่วมกับผู้อื่น..."(หลักสูตตรีศึกษาฯ 2523 ในเอกสารศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา2 เอกสารลำดับที่ 68/2524, 10-11)

ในทศวรรษ 2520 การศึกษาระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการเปิดรับนักเรียนมัธยมศึกษาจากพื้นที่ภาคใต้ด้วย ซึ่งนโยบายสำคัญของทางอุดมศึกษา คือ การบริการทางการศึกษา แก่ภาคใต้ ทั้งหมด โดยเฉพาะในส่วนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยมีบทบาทด้านการส่งเสริมทั้งการศึกษาที่เป็นความรู้สากล และการส่งเสริมการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น อันสืบเนื่องมาจากจุดมุ่งหมายประการสำคัญนับแต่การดำเนินการก่อตั้งมหาวิทยาลัยภาคใต้ ที่ต้องการให้มหาวิทยาลัยภาคใต้เป็นศูนย์กลางการกระจายการศึกษาระดับอุดมศึกษามาสู่ท้องถิ่น และต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามมหาวิทยาลัยว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ขณะเดียวกันความสำคัญของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ในความมุ่งหวังของภาครัฐ คือ การกำหนดให้มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางทางวิชาการ การศึกษาศิลปวัฒนธรรมและ ศาสนา ตลอดจนการส่งเสริมการดำรงอยู่ในสังคมหลากหลายวัฒนธรรมอย่างสงบสุข มหาวิทยาลัยจึงนับเป็นสถาบันทางสังคม ที่มีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดสันติสุข และความเสมอภาคของคนในท้องถิ่น ดังนั้นพื้นฐานทางการศึกษาบนความเข้าใจจากความจำเป็นทางสังคม วัฒนธรรมดังกล่าวจึงมีการเปิดการเรียนการสอนในคณะวิชาที่ส่งเสริมการศึกษาลังคมวัฒนธรรม คือ คณะศึกษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สำหรับโครงการที่มีส่วนสนับสนุนการศึกษาของเยาวชนท้องถิ่นได้แก่ การเปิดรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากท้องถิ่นเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2517 มหาวิทยาลัยได้มีการจัดการศึกษาดูงานโดยคำเชิญของรัฐบาลสาธารณรัฐอาหรับ (อียิปต์) ให้ไปเยือน และประชุม ณ กรุงไคโร มีการนำแนวคิดโครงการทดลองสอนโดยเริ่มโครงการทำนักเรียนจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามเข้าเรียนต่อ ม.ศ.4-5 ที่โรงเรียนสาธิต จนจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดำเนินต่อจนใน พ.ศ.2523 (อนันต์ โอภฤษ, 2523, 63-68) ขณะเดียวกันใน พ.ศ.2525 ตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ได้มีการวางโครงการจัดการสอนระดับปริญญาตรีของวิชาอิสลามศึกษา (Islamic Studies) กับเป็นการศึกษาท้องถิ่นที่ต่อเนื่องมีการจัดการศึกษาท้องถิ่นที่เคยมีมาก่อนหน้าแล้วทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษา ดังนั้นการสอน

หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับปริญญาตรี จึงนับว่าเป็นการยกระดับการเรียนรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่น ภายใต้วัฒนธรรมลาฮูอิสลามให้มีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาของเยาวชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง คอบสนองต่อความต้องการทางสังคม ของท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในส่วนของ การสนับสนุนการเข้าเรียน บางคณะวิชาของมหาวิทยาลัยภาคใต้ กรณีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ ร่วมดำเนินการกับ ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใน พ.ศ.2522 มีการตั้งกรรมการ สอนสัมภาษณ์และทำการสอบคัดเลือกนักเรียนที่เรียนหลักสูตรสามัญ เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ดำเนินการต่อมาจน พ.ศ.2525 แม่ทัพภาคที่ 4 (พลโทหาญ ลีลานนท์-ยศขณะนั้น) ได้สนับสนุน ให้มีการแก้ไขปัญหาภาคใต้ ตามนโยบายความมั่นคงของชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีโครงการ “ การส่งเสริมการศึกษาทั่วไปแก่นักศึกษาไทยที่นับถือศาสนาอิสลามใน 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ มีจุดประสงค์คือ เพื่อยกระดับการศึกษาของชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่ ที่ เปิดโอกาสให้ชาวไทยมุสลิมเข้ารับราชการ และมีส่วนร่วมในการปกครอง ทำให้ความเป็นอยู่ ชาวไทยมุสลิมดีขึ้น การเกิดสำนึกในความเป็น และจงใจให้ชาวไทยมุสลิมนิยมส่งบุตรหลานเข้ารับ การศึกษาภาษาไทย ภายใต้นโยบายดังกล่าว กองทัพภาคที่ 4 ได้มอบให้ศูนย์อำนวยการบริหาร จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เป็นผู้ประสานงานร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งในระดับ อุดมศึกษา และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ รวม 19 สถาบันในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการ สนับสนุนให้ดำเนินการ พ.ศ.2526-2530 มีการให้สอบแข่งขันวันเฉพาะกลุ่มจำนวน 260 คน เข้า เรียนในสถาบันการศึกษาวิชาชีพ ใน 5 จังหวัด (สงขลา ยะลา ปัตตานี สตูล นราธิวาส) และใน ส่วนของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีการรับนักศึกษาคณะละ 5 คน เรียนคณะต่างๆ (แจ้ง สุข เกื้อ, 2527,1-15)

การจัดการศึกษาในโครงการดังกล่าว ดำเนินการจนถึงสิ้นสุดแผนใน พ.ศ.2530 และมีการ ประเมินผลการดำเนินการว่ามีความสำคัญต่อนโยบายความมั่นคงของชาติ จึงขยายการดำเนินงานไป จน พ.ศ.2530 และมีการประเมินผลการดำเนินการว่า มีความสำคัญต่อนโยบายความมั่นคงของชาติ จึงขยายการดำเนินงานไปจน พ.ศ.2536 จะเห็นได้ว่าการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษา เป็นแนวทาง หนึ่งที่ทำให้เยาวชนท้องถิ่นมีโอกาสทางสังคม การศึกษาจึงมีบทบาทต่อการพัฒนาความคิดการ ดำรงตน อยู่ในสังคมอย่างมั่งหวัง นำความรู้ไปสร้างสรรค์สังคม ท้องถิ่นตนเอง โดยเฉพาะการ พัฒนาท้องถิ่น การประกอบอาชีพในภูมิถิ่นเนาของตนเอง (โนรี ใจใสและคณะ , 2531, 5-13) และ จากการสำรวจความเห็นของนักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ใน พ.ศ.2527 นักเรียนมัธยมปลายโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาสนใจศึกษาในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (อนันต์ โอภฤช และ แวอู เช็ง มะแคเฮาะ, 2527, 1-50)

นโยบายด้านการศึกษารัฐต่อการศึกษาท้องถิ่น (ปอเนาะ)

ก่อน พ.ศ. 2520 รัฐมีนโยบายปรับสภาพโรงเรียนปอเนาะ เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามและห้ามจัดตั้ง ปอเนาะใหม่ (ตามมติคณะรัฐมนตรี 14 มิถุนายน พ.ศ.2509 และข้อเสนอสภาความมั่นคงแห่งชาติ) ดังนั้นในระยะต่อมานโยบายสำคัญคือ การมีนโยบายปรับปรุงโรงเรียนดังกล่าว (พ.ศ.2520-2524) ทั้งด้านบุคลากรงบประมาณ การอุดหนุนสิทธิบางประการแก่ครูและนักเรียน ตลอดจนการสร้างอาคารเรียน อย่างไรก็ตามแม้รัฐจะมีนโยบายสนับสนุนการศึกษาดังกล่าว แต่ในท้องถิ่นเองยังปรากฏโรงเรียนปอเนาะที่มีการสอนเฉพาะวิชาศาสนาอิสลามอย่างเดียว ในการสำรวจ พ.ศ. 2535 ที่ไม่อนุญาตจัดตั้ง (ไม่จดทะเบียน) ในปัตตานี จำนวน 39 โรงเรียน มีผู้สอน 119 คน นักเรียน 2,598 คนขณะที่ปอเนาะที่จดทะเบียน (อนุญาตจัดตั้ง) มี 86 โรงเรียน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี, 2535, 5-12) การที่มีปอเนาะที่ยังไม่แปรสภาพเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เกิดจากความไม่พร้อมและการขาดคุณสมบัติในการขอแปรสภาพ อย่างไรก็ตามสำหรับความเข้าใจของคนในท้องถิ่นที่นับถือศาสนาอิสลาม ปอเนาะยังเป็นสถาบันการศึกษานอกระบบที่มีส่วนในการอบรมเยาวชนให้ดำรงชีวิตที่ดีตามหลักของศาสนาอิสลาม การสำรวจสภาพของปอเนาะแบบดั้งเดิมที่สอนศาสนาเพียงอย่างเดียว พบว่ามีปัญหาการบริการ การจัดการเรียนการสอนและด้านอาคารสถานที่ คือ ในด้านการบริหารการจัดการศึกษา ไม่มีการกำหนดระยะเวลาชัดเจนทั้งหลักสูตรและระยะเวลาในการเรียน ผู้เรียนสามารถเรียนตามความสนใจ โดยไม่ต้องเรียนทั้งหมดหลักสูตรระบบชั้นเรียนจะเลื่อนชั้นเรียนไปตามความรู้ที่ได้รับ โดยไม่มีระบบการสอบ และไม่มีใบรับรองคุณวุฒิจากกระทรวงศึกษาธิการ แต่เป็นการยอมรับตามสังคม ดังนั้นการยอมรับความสามารถของผู้เรียนจึงเป็นการที่สังคมยอมรับความสามารถ และการปฏิบัติตนของผู้เรียนเมื่อออกไปอยู่ในสังคม ผู้เรียนก็ไม่มีภาระจำกัดคุณวุฒิ ระดับการศึกษา เพียงแต่มีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียนก็สามารถแสดงความสามารถต่อโต๊ะครู และเข้าเรียนได้ เพราะเป็นการเรียนตั้งแต่ความรู้พื้นฐานจนถึงระดับสูง การเรียนการสอนขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของโต๊ะครูเป็นหลัก (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี , 2525,5-6) การสอนในสถานศึกษาในลักษณะดังกล่าวจึงนับเป็นระบบการศึกษาดั้งเดิมในวัฒนธรรมมลายูอิสลามที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ขณะที่รัฐได้พยายามสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการเรียน โรงเรียนดังกล่าวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมปัจจุบัน

กล่าวได้ว่ารูปแบบการจัดการศึกษาปอเนาะทั้งการบริหาร หลักสูตรและสถานที่เรียนในแนวคิดการดำเนินงานภาครัฐ ถูกลองว่าควรได้รับการแก้ไข กล่าวคือ ในการประชุมคณะทำงานสรุปสภาพปัญหาปอเนาะได้ประมวลข้อเสนอแนะไว้ดังนี้ ด้านการบริหาร รัฐควรให้การอุดหนุนโดยการแก้ไขระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือปอเนาะ เช่นการอุดหนุนบุคลากร ช่วยสอน สื่อการสอน โดยปอเนาะจะต้องพัฒนาจัดการเรียนการสอนให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด การปรับปรุงแก้ไขระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ.โรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525 ให้เอื้อต่อการให้

การอุดหนุนปอเนาะ (อาจให้ดำเนินการในลักษณะโรงเรียนของกรมการศาสนา ด้านหลักสูตรรัฐควรสนับสนุนการทำหลักสูตรอิสลามศึกษาที่เป็นแกนกลางขึ้น จัดชั้นเรียน และรณรงค์จัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน ในด้านอาคารสถานที่ มีการเสนอให้รัฐควรให้การอุดหนุนและลดขั้นตอนระเบียบกฎเกณฑ์รวมทั้งแก้ไข (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี, 2535,13-15) กฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ปอเนาะดำเนินกิจการปฏิบัติสอดคล้องสัมพันธ์กัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2527,1-10)

นโยบายการปรับปรุงการเรียนเยาวชนในแนวทางของวัฒนธรรมอิสลามซึ่งสอดคล้องวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ ในพื้นที่ คือปรับให้โรงเรียนดังกล่าวเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนได้มีหลักสูตรสามัญศึกษา สอนในระดับประถม มัธยมศึกษา และมัธยมปลาย ทำให้มีการสอนเช่นเดียวกับโรงเรียนสามัญของรัฐ ในการสำรวจความช่วยเหลือของรัฐต่อโรงเรียนราษฎร์ พบว่ามี 5 ด้าน ทั้งการเงิน การส่งครูไปช่วยสอนวิชาสามัญ วิชาชีพ อุดหนุนอุปกรณ์โดยสำนักงานการศึกษาเอกชน การอุดหนุนให้สิทธิบางประการเช่นการอบรมแก่ครูประจำการและการให้สิทธิพิเศษ (มาโนชญ์ บุญญาบุตร, 2525, 13-22) นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมในช่วง พ.ศ.2523-2530 มีนักเรียนกว่าร้อยละ 67.56 ที่เรียนต่อในต่างประเทศ คือประเทศซาอุดีอาระเบีย คูเวต ปากีสถาน จอร์แดน นอกจากนั้นเป็นประเทศอื่นในตะวันออกกลางและประเทศในอาเซียน และในด้านการประโชน์ของการที่รัฐมีนโยบายสนับสนุนการศึกษาของโรงเรียนราษฎร์ ตามข้อเสนอของสภาความมั่นคงแห่งชาติ นอกจากจะเป็นการให้การศึกษแก่เยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยตรงแล้ว ยังเป็นการสนับสนุนการจัดระบบการศึกษา แก่บุคลากรครู ของท้องถิ่นที่สอนในโรงเรียนดังกล่าวโดยอ้อม ซึ่งมีการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการร่วมกัน กระทรวงมหาดไทย ในแง่นี้การศึกษาของรัฐ จะมีส่วนในการพัฒนาความคิดต่อประเทศและสังคม ด้านการเห็นความสำคัญของการศึกษาเยาวชนในสังคมปัจจุบันและเป็นประโยชน์ต่อการปกครองท้องถิ่น (ขจักษ์ บุรุษพัฒน์, 2519, 230-249)

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้นโยบายปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์ พอจะประมวลได้ดังนี้

1. ในด้านการสอนหลักสูตรสามัญ มีบุคลากรจัดให้แก่โรงเรียนไม่เพียงพอ ครูสามัญมีโรงเรียนละ 1 คน วุฒิการศึกษาตั้งแต่ ม.ศ.3 จนถึง ป.กศ. การสอนของครูวิชาสามัญบางแห่งสอนเพียงวันละ 2 ชั่วโมงแต่บางแห่งสอนมาก ขณะที่ครูสอนศาสนาไม่มีเงินเดือนได้รับเงินจากการบริจาคทำให้มีรายได้ไม่แน่นอน โรงเรียนบางแห่ง รับครูสอนศาสนาโดยไม่ได้รับอนุมัติ และในการสอนยังขาดแคลนอุปกรณ์สื่อการสอน

2. การสอนในโรงเรียนราษฎร์ ตามรายงานของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ทำการสำรวจสภาพโรงเรียนพบว่า โรงเรียนที่รัฐให้การสนับสนุนในระยะแรกมีความขัดแย้งกันด้านการเปลี่ยนรูปแบบสถานศึกษา และการใช้หลักสูตรสามัญ ในรายงานบางตอนกล่าวไว้ว่า “อาคารสถานที่ไม่มั่นคงแข็งแรงและถูกต้องไม่สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นโรงเรียน

ที่แท้จริง ตลอดจนการสุขาภิบาลไม่ถูกต้องตามสุขลักษณะเท่าที่ควร โຕ้ะครูส่วนมากดำเนินการสอนไม่เป็นไปตามแบบแผน ไม่มีความรู้ภาษาไทย ไม่มีความรู้ทางด้านการบริหารโรงเรียนเคร่งครัดต่อศาสนา การเปิดปิดโรงเรียนไม่แน่นอน การรายงานจำนวนนักเรียนคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง กล่าวคือ รายงานนักเรียนวิชาสามัญจำนวนมาก แต่ส่งเข้าสอนน้อยและมักเกิดความขัดแย้งระหว่างโຕ้ะครูกับครูสอนวิชาสามัญ” เมื่อรัฐมีโครงการอุดหนุนโรงเรียนดังกล่าวจนในพ.ศ. 2530 มีการประเมินว่าการสนับสนุนด้านบุคลากรและการสร้างโรงเรียน (การอุดหนุนประเภทวิทยากรสงเคราะห์) โຕ้ะครูเป็นเจ้าของโรงเรียนไม่ยอมรับการช่วยเหลือ โดยเฉพาะการปรับปรุงแบบแผนการสอนแบบสามัญ ให้เกิดขึ้นในการเรียนชุมชนแบบปอเนาะที่เคยมีพื้นฐานมายาวนานเท่ากับเป็นการต่อต้านความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการศึกษาแผนใหม่ที่เข้ามาสู่ท้องถิ่น (เทอดศักดิ์ วิจารณ์, 2529, 33-35)

3. ปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างรัฐและท้องถิ่น สาเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงในการต่อต้านรัฐในการสนับสนุนการจัดการศึกษาโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจไม่ตรงกันในบางประเด็น ปัญหาเนื่องมาจากช่องว่างทางวัฒนธรรมการศึกษาดั้งเดิมของมุสลิมท้องถิ่นที่สะท้อนการสืบทอดศาสนาซึ่งเป็นสาระสำคัญของวิถีชีวิตมุสลิมท้องถิ่น การศึกษาทางศาสนาจึงแตกต่างจากการเรียนในวิชาทางโลกโดยสิ้นเชิงการเรียนในการศึกษาแบบใหม่ จึงเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่คนท้องถิ่นเห็นว่า ไม่มีความสำคัญมากไปกว่าการเรียนรู้ที่ชุมชนมีอยู่แล้ว ดังนั้นการศึกษาและการขัดแย้งจึงเกิดขึ้นเสมอในการดำเนินงานพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ณรงค์ฤทธิศักดิ์, 2529, 14-20)

4. ปัญหาที่รัฐการปรับปรุงนโยบายการส่งเสริมการศึกษาให้เป็นไปในทิศทางโรงเรียนสอนวิชาชีพควบคู่กับการศึกษาสามัญและศาสนา มีการประมวลความเห็นของศึกษานิเทศก์จังหวัดปัตตานีในการแก้ไขปัญหาการศึกษาเยาวชนท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นส่วนหนึ่งรัฐบาลเน้นนโยบายในการสอนวิชาชีพมากขึ้น เพราะการเรียนวิชาสามัญมีปัญหาติดตามมาคือ นักเรียนจบมาไม่มีงานทำและทำให้ผู้เรียนเห็นว่าการเรียนไม่เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ การเรียนรู้ธุรกิจสมัยใหม่รัฐอาจมีปัญหาเรื่องครูและคุณภาพครูวิธีแก้ปัญหา คือ สร้างศูนย์กลางฝึกวิชาชีพ นอกจากนั้นนโยบายสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องปลูกฝังในโรงเรียนดังกล่าวคือ ความรักชาติบ้านเมือง เน้นให้รักแผ่นดินเกิด รักวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมชาติ สร้างทัศนคติที่ชัดเจนให้แก่ครูและผู้บริหารของรัฐ การปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์ที่เหมาะสมจะทำให้เป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจการเมืองและสังคม (ณรงค์ฤทธิศักดิ์, 2529, 18 และอัปคูลกอเคร์ เจะราชา, 2528, 14-17)

5. ปัญหาการส่งเสริมทัศนคติเกี่ยวกับชาติ ในการสำรวจปีพ.ศ. 2525 จากการวิจัยภายใต้การสนับสนุนสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ พบว่าปัญหาทางส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนดังกล่าวในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ปัญหาด้านทัศนคติเกี่ยวกับชาติไทย เพราะถือว่าประชาชนในภาคใต้แม้จะแตกต่างทางศาสนาแต่ก็เป็นพลเมืองไทยเช่นกัน ผลการสำรวจ

พบว่าทัศนคติของผู้สอนผู้เรียนด้านนี้ค่อนข้างต่ำสะท้อนความรู้จักบุคลากรและผู้เรียนต่อสำนักความ เป็นพลเมืองไทยมีน้อย นับเป็นอุปสรรคในการพัฒนาท้องถิ่นประการหนึ่ง ดังนั้นการเร่งสร้างทัศนคติต่อชาติจึงเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะจะมีผลต่อการสร้างทัศนคติที่ดีของเยาวชนต่อ ประเทศชาติแผ่นดินเกิด อย่างไรก็ตาม องค์กรการมิบเทาาคือ โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (คณิต ไช่มุกด์และคณะ, 2525, 21-28)

การแก้ไขปัญหาส่วนหนึ่งใช้การศึกษาผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นมีการสนับสนุนการสอนภาษาไทยทั่วถึงในพื้นที่โดยเน้นเยาวชนรุ่นใหม่ การปรับปรุงหนังสือแบบเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีการเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีโดยเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม (เฉลิม มากนวล, 2525, 23-27) นอกจากนี้การสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาของเยาวชนเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษารวมถึงโครงการสนับสนุนการศึกษาต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานีจัดขึ้นเพื่อพัฒนาการศึกษาเยาวชนท้องถิ่นก็เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่จำเป็นต่อเมืองของประเทศที่จำเป็นต้องนำความรู้ไปพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไปได้

6. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านภาษา เป็นที่มาของการที่รัฐมีโครงการส่งเสริมการสอนภาษาไทยแก่เยาวชนท้องถิ่น เพราะความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ศาสนาภาษา และหลักสูตรการเรียนสามัญใช้ภาษาไทย ดังนั้นจึงต้องสนับสนุนการเรียนภาษาไทย มีการเตรียมการแก้ปัญหาหนี้โดยสอนภาษาไทยก่อนระดับประถม (ชั้นเด็กเล็ก) การช่วยเหลือนักเรียนในลักษณะผลิตหนังสืออ่านเพิ่มเติม ให้อุปกรณ์การศึกษา การขยายการศึกษาภาคบังคับเขตการศึกษา 2 การปรับปรุงหลักสูตรและหนังสือเรียนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมวัฒนธรรมของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (มาโนชญ์ บุญญาอนุวัตร, 2525, 13-29)

7. การสำหรับให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเป็นโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ.... การเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น บทบาทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในการทำโครงการพัฒนาการใช้สื่อการสอนวิชาศาสนาในโรงเรียนดังกล่าว พ.ศ. 2533 ดำเนินการในโรงเรียนตัวอย่าง 12 โรงเรียนในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา (คณิตา นิจจรัลกุล, 2536, 1-131)

กล่าวได้ว่านโยบายของรัฐต่อการพัฒนาคุณภาพคุณภาพโรงเรียนเรียนปอเนาะโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีความสำคัญประการหนึ่งต่อการพัฒนาการศึกษาของเยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้เพราะการศึกษาท้องถิ่นส่วนนี้เกี่ยวข้องกับทั้งในด้านสังคมวัฒนธรรม การเมือง ที่รัฐจำเป็นต้องพัฒนาสอดคล้องกัน ใน พ.ศ.2535 รัฐได้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา ภาคใต้จำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบหลักสูตรการศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมควบคุมคุณภาพการศึกษา มีการสำรวจสถานศึกษาในพื้นที่ จะพบว่าโรงเรียนสอนศาสนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญที่มีนักเรียนอยู่จำนวนมาก รัฐจึงต้องให้การสนับสนุนเป็นพิเศษ คงจะพบจากจำนวนสถานศึกษา ตามตารางดังนี้

สังกัด	จำนวนโรงเรียน	ครู/อาจารย์	นักเรียน	หมายเหตุ
สปช.	1,067	8,117	200,386	
กรมสามัญศึกษา	*53	*2,035	*31,397	
เทศบาล	37	587	13,263	
ตชด.	10	51	531	
ประชาสงเคราะห์	1	12	88	
สช.				ศาสนา,สามัญ
-ปอเนาะ	*108	*1,057	*27,151	
-สามัญ	30	552	12,878	
ฯลฯ				

3.ศาสนา ประชากรทั้งสิ้น	1,679,242 คน
นับถือศาสนาอิสลาม	78.98% จำแนกได้ดังนี้
จังหวัดปัตตานี	76.95%
จังหวัดยะลา	77.34%
จังหวัดสตูล	78.72%
จังหวัดนราธิวาส	81.93%

(แหล่ง : สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 ยะลา ข้อมูลทางการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ปีการศึกษา 2535 เขตการศึกษา 2 เอกสารอันดับที่ 8/2537 หน้า 2)

ใน พ.ศ. 2536 – 2537 ได้มีการส่งเสริมการศึกษาโดยจัดทำแผนตั้งแต่พ.ศ. 2535 เน้นพื้นที่พิเศษในด้านความมั่นคง ความนโยบายครอบคลุมทั้งปัญหาสังคม การเมืองในพื้นที่อันจะเกิดกับเยาวชนท้องถิ่น เช่น โครงการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำผลงานทางวิชาการ สำหรับข้าราชการครูในโรงเรียนที่ประสบภัยความไม่สงบจังหวัดชายแดน ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์

การสอนอิสลามศึกษาสำหรับเยาวชนในมัสยิด (คาติกา) พัฒนาคู่มือประจำการบุคคลการศึกษา โครงการอบรมนักเรียน ม.ปลายโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามด้านการปกครอง ยาเสพติด โรคเอดส์ โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนการสอนอิสลามศึกษา และการคัดเลือกโรงเรียนผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามดีเด่น เพื่อเข้ารับรางวัลพระราชทาน (พิสุทธิ์ บุญเจริญ,2537,17)

การจัดการศึกษาตามนโยบายดังกล่าวในช่วงพ.ศ.2520-2530 สะท้อนกระบวนการอภิวัฒน์ของระบบการศึกษาชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างความเป็นไทย แม้ว่าเป็นปัญหาทางสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นจะปรากฏให้เห็นจากปฏิภริยาต่อการปฏิรูปการศึกษาศาสนาอิสลาม การไม่ยอมรับการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยในนโยบายบูรณาการการศึกษาและวัฒนธรรมแห่งชาติในระบอบดังกล่าว เป้าหมายในการจัดระเบียบการศึกษาเพื่อสร้างมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของรัฐบาลยังคงยึดมั่นบนพื้นฐานกรอบคิดในการจัดการศึกษา เพื่อควบคุมการจัดการศึกษาดามเชื้อสายชาติพันธุ์ เพื่อไม่ให้เกิดการแบ่งแยก โดยเฉพาะการศึกษาภาษามลายู ภาษาจีน ที่เป็นภาษาเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ ที่อาจศึกษาได้นอกระบบแต่มีใช้หลักสูตรหลักในการพัฒนาระบบศึกษาตามนโยบายการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งนำมาใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้เนื่องจากการเกรงว่าการศึกษาในลักษณะพหุวัฒนธรรมอาจสร้างสำนึกของความแตกต่างและแตกแยก โดยเฉพาะปัญหาสถานการณ์ชายแดนภาคใต้ที่มีจุดอ่อนของคนต่างวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นส่วนใหญ่ที่เป็นคนเชื้อสายมลายู แม้ว่ารัฐจะเรียกว่าชาวไทยมุสลิม

ด้วยเหตุดังกล่าวกรอบนโยบายการจัดการศึกษาจึงเป็นไปในแนวทางความแตกต่างทางภาษาในระบบการศึกษาของวัฒนธรรมการศึกษาที่มีในท้องถิ่นเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างปฏิสัมพันธ์และการตอบสนองของชาวไทยมุสลิมต่อนโยบายของรัฐ ในท้องถิ่นภาคใต้ได้เกิดกระแสความนิยมส่งเยาวชนไทยมุสลิมเดินทางไปศึกษาต่อในประเทศตะวันออกกลาง ทั้งนี้เพราะความเชื่อที่ว่าการศึกษาภาษาอาหรับและศาสนาอิสลามที่ถูกต้องจำเป็นต้องไปเรียนยังศูนย์กลางที่มาของความรู้ คือในประเทศตะวันออกกลาง แสดงให้เห็นว่ายิ่งรัฐบาลพยายามควบคุมระบบการศึกษาท้องถิ่น จะทำให้การศึกษาในท้องถิ่นส่วนหนึ่ง(โดยเฉพาะสายศาสนา) ได้หันไปสู่การเรียนต่างประเทศเพื่อปฏิรูปการศึกษาศาสนาอิสลามเข้มแข็งขึ้น การศึกษาฝ่ายศาสนาจากปอเนาะในท้องถิ่น 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท่ามกลางนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของรัฐ สังคมพหุลักษณะในท้องถิ่นได้ถูกผนวกให้เข้าสู่การศึกษาแห่งชาติในที่สุด ขณะเดียวกัน การศึกษามูลฐาน ทั้งชั้นเด็กเล็ก ปฐมวัย ประถมวัย และมัธยมศึกษา รัฐได้มีนโยบายผสมผสานทางวัฒนธรรม เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ในสังคมภายใต้ความเป็นผลเมืองของประเทศไทย และการศึกษาภาษาไทยเป็นหลักสูตรหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาท้องถิ่นทุกระดับ ท่ามกลางอุปสรรคของวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมการศึกษาตามหลัก

ศาสนาอิสลาม ที่ใช้ภาษามลายูและภาษาอาหรับในวิถีชีวิตประจำวัน กล่าวได้ว่าการเรียนรู้ภาษาไทยของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นนโยบายที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐบาล แต่ทั้งนี้ก็สังเกตเห็นว่าการใช้ภาษาถิ่นอันเป็นวัฒนธรรมของภาคใต้ก็มีส่วนแสดงอัตลักษณ์ของวิถีชีวิตของผู้คนภาคใต้ที่นับถือศาสนาอิสลาม อย่างไรก็ตามหากประชาชนสามารถใช้ภาษาไทยสำหรับการสื่อสารได้ดีทั้งการอ่าน และการเขียนก็จะเอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (อนันต์ ทิพย์รัตน์และคณะ, 2536, 142 หน้า)

ในการศึกษาที่ผ่านมาเช่น การสำรวจเรื่องการประชาสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยของชาวไทยมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าในช่วงพ.ศ.2534 คณะสำรวจความนิยมของประชาชนต่อสื่อต่าง ๆ จากโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ทำให้ได้ข้อมูลว่าการศึกษาโดยวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตนอกชั้นเรียนก็สามารถทำให้ประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถเรียนรู้ภาษาไทย ดังนั้นการใช้สื่อมวลชนสามารถเป็นนโยบายการศึกษานอกระบบที่กลมกลืนการเรียนรู้อุปถัมภ์ในแนวทางหนึ่ง อันส่งผลในการส่งเสริมการศึกษาภาษาไทยได้เป็นอย่างดีวิธีหนึ่ง (อนันต์ ทิพย์รัตน์และคณะ, 2537, 210-230)

ในช่วงพ.ศ.2534 นโยบายสนับสนุนการสอนเสริมภาษาไทยกลายเป็นนโยบายเชิงสังคมและการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการพัฒนามาตรฐานวิชาภาษาไทย โดยเฉพาะการศึกษาระดับมัธยมในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มีการพัฒนาการใช้สื่อการสอนภาษาไทย การอบรมครูที่สอนภาษาไทย พบว่าในการประเมินโครงการงบประมาณ2534 พบว่า ครูในพื้นที่ได้รับการอบรมร้อยละ70 ซึ่งเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ทักษะการใช้ภาษาไทยของนักเรียน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยให้สูงขึ้น (คณิต ไช่มุกและคณะ, 2534, 113-121) กล่าวได้ว่านโยบายดังกล่าวรัฐมุ่งสร้างเสริมให้เกิดการศึกษาที่เป็นมาตรฐานเดียวกับวัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยในระบบการศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงเป็นแนวทางหนึ่งของวัฒนธรรมแห่งชาติที่แพร่กระจายไปสู่ท้องถิ่น จนทำให้สังคมท้องถิ่นเห็นความสำคัญและรับความเปลี่ยนแปลง เพราะพื้นฐานการเรียนภาษาไทยในระบบโรงเรียน จะทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ในวัฒนธรรมการศึกษาที่เป็นสากลของประเทศได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นการเรียนภาษาไทยจึงเป็นนโยบายเด่นเพื่อสร้างความเป็นผลเมืองของประเทศมากกว่าการสร้าง ความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมในระบบการศึกษา ขณะที่การศึกษาพหุวัฒนธรรมยังปรากฏในท้องถิ่น เช่น การศึกษาปอเนาะ การศึกษาภาษาจีนในกลุ่มบุตรหลานชาวจีนในภาคใต้ซึ่งนับวันจะเป็นการศึกษาที่ขาดการต่อขาดในระบบการศึกษาของภาครัฐ การศึกษาที่เป็นวัฒนธรรมดังกล่าวจึงแทรกอยู่ในวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น ในลักษณะการศึกษานอกระบบโรงเรียนของภาครัฐหรือกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการสืบทอดทางวัฒนธรรมการเรียนรู้จากครอบครัว กลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อดำรงอัตลักษณ์ของตนเองในสังคมปัจจุบัน

แนวคิดในการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นกรณีการจัดการศึกษาในวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยปอเนาะเป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาเยาวชนท้องถิ่นที่กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ตั้งแต่พ.ศ.2514(นโยบายปรับปรุงปอเนาะ) พ.ศ.2525 ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ในโรงเรียนปอเนาะพ.ศ.2530 โรงเรียนปอเนาะหลายแห่งใช้หลักสูตรวิชาสามัญหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ ต่อมาใช้วิชาสามัญระดับมัธยมศึกษาควบคู่กับหลักสูตรอิสลามศึกษา จนในระหว่างพ.ศ.2534-2537 มีการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ความสำคัญของหลักสูตรดังกล่าวมีจุดเน้นที่เป็นหลักสูตรหลอมรวม (หลักสูตรบูรณาการ) เป็นการรวมหลักสูตรวิชาสามัญและหลักสูตรอิสลามศึกษาในหลักสูตรเดียวกัน รัฐอุดหนุนทุนการศึกษาคิดเป็นรายหัว ครูสอนศาสนาชาย (อูstad) หญิง (อูstadzah) ยังคงมีบทบาทมีหน้าที่อันดีในการสอน ไม่มีการลดบทบาทลง (พิสุทธิ บุญเจริญ, 2537, 11-12)

ในพ.ศ.2536 การศึกษาปอเนาะมีการปรับปรุงในส่วนของการสอนวิชาสามัญ เพื่อเชื่อมต่อการสอนตามวัฒนธรรมท้องถิ่นเฉพาะศาสนา โดยจุดเน้นของการศึกษาส่วนหนึ่งเป็นการบูรณาการทางวัฒนธรรม เข้ากับวัฒนธรรมของชาติ การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะการสอนวิชาสามัญ (พิสุทธิ บุญเจริญ, 2537, 17) ขณะเดียวกันรัฐบาลมีนโยบาย สนับสนุนการพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ดังจะพบว่า การดำเนินการกระทรวงศึกษาธิการโดยเขตการศึกษา 2 ระหว่างพ.ศ.2536-2537 จัดเป็นพื้นที่พิเศษในด้านความมั่นคง ทำให้นโยบายดำเนินการโครงการด้านความมั่นคงหลายโครงการ เช่น การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำผลงานวิชาการ สำหรับครูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะโรงเรียนที่เสียหายจากการลอบเผาโรงเรียน การพัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ (รอญาะฮ์) การสอนอิสลามศึกษาสำหรับเยาวชนในมัสยิด (คาติกา) การสัมมนาระดับผู้บริหารในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการพัฒนา อบรม ครูประจำ บรรจุใหม่และครูสอนศาสนาในโรงเรียนเอกชนศาสนาอิสลามโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนการสอนวิชาอิสลามศึกษา รวมทั้งโครงการคัดเลือกผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามดีเด่นเพื่อเข้ารับรางวัลพระราชทาน (พิสุทธิ บุญเจริญ, 2537, 18)

จะเห็นได้ว่านโยบายการพัฒนาหลักสูตรสามัญและอิสลามศึกษาเพื่อการสอนในสังคมพหุวัฒนธรรมในระบบโรงเรียนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นชายแดนภาคใต้เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาระบบการศึกษาให้สัมพันธ์กับสังคม นโยบายของรัฐรวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่น การศึกษาส่วนหลักสูตรสามัญเป็นการกระจายวัฒนธรรมแห่งชาติจากศูนย์กลางสู่ท้องถิ่นชายแดนภาคใต้ผ่านระบบการศึกษาเยาวชน ดังนั้นการจัดการศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลามจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งของผสมผสานวัฒนธรรมการเรียนรู้ ลักษณะพหุวัฒนธรรมเนื่องจากสะท้อนวัฒนธรรมการศึกษาที่มีลักษณะสัมพันธ์การดำรง...ของชาติพันธุ์ภายในท้องถิ่น ขณะเดียวกันการรับเอาความเปลี่ยนแปลงจากสังคมภายนอกคือการศึกษาจากรัฐชาติซึ่งเป็น

กรอบหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาที่ครอบคลุมท้องถิ่นระดับประเทศก็เป็นความจำเป็นต่อการปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรมในยุคของการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคใหม่ นอกจากนี้การเกิดขึ้นของโรงเรียนสอนศาสนายังสะท้อนการต่อสู้ทางวัฒนธรรมภายใต้ระบบการศึกษาท้องถิ่นที่ต้องการให้รัฐยอมรับทางการศึกษาท้องถิ่น การดำรงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมหลวงและวัฒนธรรมท้องถิ่นในแง่ที่มีเกิดวัฒนธรรมหลากหลายอยู่ร่วมกันในประเทศด้วยเหตุนี้การศึกษาท้องถิ่นชายแดนภาคได้จึงเป็นระบบการศึกษาผูกพันบนพื้นฐานดั้งเดิมค่อนข้างสูง มีมิติของกลุ่มชาติพันธุ์หรือชาติพันธุ์สัมพันธ์ในท้องถิ่น

นอกจากนี้นโยบายการใช้หลักสูตรส่วนกลางและท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรมในระดับการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว นโยบายที่นับว่าสำคัญต่อพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นที่รัฐเน้นมาตลอดคือ การสนับสนุนการพัฒนาทางการเรียนการสอนภาษาไทย มีความร่วมมือจากรัฐบาลในส่วนของสถาบันอุดมศึกษา มีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคได้เพื่อพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทยที่เหมาะสมกับวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนในท้องถิ่น เช่นนโยบายตั้งแต่พ.ศ.2533เรื่อยมา (จิตชนก เริงเขาว์และคณะ, 2533, 1-48)

ในส่วนของการจัดการศึกษาของรัฐ การสอนภาษาไทยเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายส่งเสริมการศึกษาพบในนโยบายส่งเสริมการศึกษาและสังคม เป็นภารกิจ...การดำเนินการของสอ.บต. เช่นในพ.ศ.2536มีโครงการพัฒนาภาษาไทย เช่น โครงการส่งเสริมการเรียนรู้และการใช้ภาษาไทย มีโครงการย่อย อาทิ โครงการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม โครงการส่งเสริมการเรียนการสอนการใช้ภาษาไทย การพัฒนาวิชาการและการอาชีพ โครงการการศึกษาแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โครงการเผยแพร่ภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคได้ เป็นต้น นอกจากนี้โครงการดังกล่าวแล้วยังมีโครงการการศึกษาที่เป็นภารกิจหลักในการส่งเสริมการศึกษา โครงการพัฒนาเด็กเล็ก การส่งเสริมความปลอดภัย การสัมมนาข้าราชการครู การศึกษายุวมุสลิม ตลอดจนกิจกรรมการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและการกีฬา (ศูนย์อำนวยการการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2520, หน้า 30-31)

การศึกษาท้องถิ่นชายแดนภาคใต้ภายใต้แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (พ.ศ.2535 - 2539)

ในช่วงพ.ศ.2535-2539รัฐบาลมีแผนพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นชายแดนภาคใต้ คือนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา (ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม) เพื่อพัฒนาการพหุวัฒนธรรมศึกษาพิจารณาจากนโยบายทางสังคมด้านการศึกษาคือ นโยบายทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนต้องปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหาในหลายด้าน รัฐบาลจำเป็นต้องเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดนโยบายดังนี้

ด้านการศึกษา

1. เร่งขยายโอกาสการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาในทุกรูปแบบให้ทั่วถึงโดยมุ่งเน้นการพัฒนาความพร้อมทุกด้านให้แก่เด็กก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา
2. เร่งขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปีเป็น 9 ปี ให้ทั่วถึงโดยเร็วอย่างมีคุณภาพทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ผู้บกพร่องทางร่างกาย จิตใจ และผู้ด้อยโอกาสกลุ่มอื่น ๆ
3. พัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท ทั้งในด้านเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี อันเป็นฐานสำคัญต่อการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ที่สำคัญ และเหมาะสมต่อการพัฒนาประเทศ
4. เร่งอบรมปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึกถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน ในด้านคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เน้นประโยชน์ส่วนรวมโดยเน้นความร่วมมืออย่างจริงจังและใกล้ชิดของสถาบันการศึกษา ศาสนา สังคม และครอบครัว
5. จัดให้การศึกษาและฝึกอบรมอาชีพทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพฝีมือแรงงานทุกระดับ รวมทั้งส่งเสริมให้เอกชนและสถานประกอบการการเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาและฝึกอบรมให้มากและกว้างขวางยิ่งขึ้น
6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรจากองค์กรภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ชุมชน และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและแลกเปลี่ยนข่าวสารการเรียนรู้
7. กระจายอำนาจการบริหารการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค และไปสู่สถานศึกษาให้มากขึ้น โดยการกำหนดขอบข่ายความรับผิดชอบของหน่วยงานทุกระดับอย่างชัดเจน ให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการเลือกวิธีการจัดดำเนินงานตามนโยบาย รวมทั้งสนับสนุนให้บุคคลและองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน ในรูปคณะกรรมการการศึกษา
8. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาทุกสังกัดมีความคล่องตัวและมีความเป็นอิสระเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ

9. ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ

10. ส่งเสริมบทบาทเอกชนในการร่วมจัดการศึกษาในทุกระดับให้มากยิ่งขึ้น

11. พัฒนามาตรฐานวิชาชีพครูและมาตรฐานบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นวิชาชีพอย่างแท้จริงโดยการปรับกระบวนการผลิตและการใช้ ตลอดจนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

12. ปรับปรุงสวัสดิการที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรในสถาบันการศึกษาทุกระดับ เพื่อสร้างขวัญ กำลังใจ และความภาคภูมิใจในอาชีพ

13. ขยายกองทุนอาหารกลางวันให้ทั่วถึง ในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาเหล่านั้นได้มีการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัยอย่างสมบูรณ์รวมทั้งสนับสนุนให้มีกองทุนการศึกษาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์

ด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

1. ทำนุบำรุงศาสนาและส่งเสริมสถาบันทางศาสนา โดยการพัฒนาการศึกษาของสงฆ์ และการฝึกอบรมบุคลากรทางศาสนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้เป็นผู้นำในการพัฒนาจิตจริยธรรม และคุณธรรมของประชาชน

2. รณรงค์ให้ประชาชน องค์กร สถาบันต่าง ๆ และชุมชน เข้าร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. ดำเนินการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางความร่วมมือทางการศึกษา การค้นคว้าวิจัย การฝึกอบรม การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุของชาติ รวมทั้งการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาค

การนำไปปฏิบัติทางการจัดการศึกษา

1. ให้ความสำคัญต่อการขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมพร้อมเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพต่อไป โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสซึ่งพึ่งตนเองไม่ได้อย่างทั่วถึงโดยดำเนินงาน

(1) ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยการศึกษาภาคบังคับ

(2) เร่งรัดการจัดการศึกษาภาคบังคับ 6 ปี

(3) ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี อย่างเป็นขั้นคตอน เน้นให้ความสำคัญทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทห่างไกลที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ

(4) พัฒนาการเรียนการสอนทางด้านวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ

2. พัฒนากำลังคนระดับกลางและระดับสูงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ในสาขาที่ขาดแคลนและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยดำเนินการดังนี้

(1) เร่งขยายการผลิตแพทย์ ทันตแพทย์ เกษัตริกร วิศวกร สถาปนิก นักวิทยาศาสตร์ นักเทคโนโลยีและช่างเทคนิค ด้วยการเพิ่มเป้าหมายการผลิตในสถาบันการศึกษาของรัฐที่ผลิตอยู่เดิม และที่กำลังอยู่ในระหว่างการจัดตั้งขึ้นใหม่ในส่วนภูมิภาค

(2) พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารข้อสนเทศเกี่ยวกับภาวะตลาดแรงงาน

(3) เร่งรัดการผลิตและฝึกอบรมครูบาอาจารย์ในสาขาที่ขาดแคลน

(4) สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและพึ่งตนเอง

(5) สนับสนุนการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ให้ผู้เรียนมีความรู้ มีระเบียบวินัย ควบคู่ไปกับการมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ

(6) ปรับค่าหน่วยกิตและค่าธรรมเนียมของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสาขาที่ขาดแคลนหรือสาขาที่มีความต้องการเรียนสูง

(7) สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาทำการวิจัยและพัฒนาให้กว้างขวาง

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนมีบทบาทในการจัดการศึกษาและฝึกอบรมโดยเน้นความสำคัญและดำเนินการ ดังนี้

(1) ปรับปรุงและผ่อนคลาย กฎ ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ

(2) จัดให้มีความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและฝึกอบรมของรัฐกับสถานประกอบการ

4. ปรับปรุงการจัดการศึกษาดลอดชีวิตเพื่อปวงชน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยดำเนินการดังนี้

(1) กระจายอำนาจการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางและนโยบายการศึกษารวมทั้งการบริหารงานบุคลากร การบริหารงบประมาณไปสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นมากขึ้น

(2) จัดให้มีความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน

(3) สนับสนุนให้เด็กทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมีโอกาสได้รับการศึกษาและสอบเทียบความรู้ได้อย่างเหมาะสมตามวัยและระดับการศึกษา

(4) พัฒนาระดับครูประถมศึกษามัธยมศึกษา

(5) พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารในการให้ความรู้ผ่านทางสื่อสารมวลชนต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ นโยบาย และมาตรการ ของแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะเวลาที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ของกระทรวงศึกษาธิการ

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ให้สามารถพัฒนาเยาวชนและประชาชนเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ มีสุขภาพและพละนาถนัยที่สมบูรณ์ เคารพ ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดี รู้จักสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประพฤติและปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา เห็นคุณค่าและร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสม

นโยบายและมาตรการ

1. โอกาสทางการศึกษา

เร่งขยายการศึกษาและบริการการศึกษาให้ทั่วถึงทั้งในเมืองและชนบททุกระดับ ทุกประเภท มุ่งเน้นการให้บริการระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา เร่งขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้จบชั้นประถมศึกษาได้เข้าเรียนเพิ่มขึ้น กระจายโอกาสและสร้างความเป็นธรรมให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ ให้ได้รับบริการทางการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา ตลอดจนจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถพิเศษ

มาตรการ

1. ศึกษา ค้นคว้า พัฒนารูปแบบ และวิธีการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ทั้งในเขตชุมชนเมืองและเขตชนบท
2. กระจายโอกาสและกระจายบริการการศึกษา ตลอดจนงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาไปสู่ส่วนภูมิภาคให้มากขึ้น และสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษาระดับนี้เพิ่มขึ้น
3. ดำรวจและติดตามให้เด็กที่มีอายุครบเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาทุกคน โดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบท รวมถึงสามเณรและเด็กกลุ่มที่ด้อยโอกาสในพื้นที่ต่าง ๆ อาทิ เด็กในชุมชนแออัด เด็กพิการทุกประเภท เด็กที่ควรได้รับการศึกษาประเภทการศึกษาสงเคราะห์ เด็กที่เคลื่อนย้ายตามผู้ปกครอง เด็กที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา
4. เร่งขยายบริการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบและวิธีที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาได้มีโอกาสเข้าเรียนทุกคน

5. ให้ทุนการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในเขตชุมชนเมือง และเขตชุมชนชนบทห่างไกล เพื่อให้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากขึ้น

6. ให้หน่วยงานทางการศึกษา หรือสถาบันระดับอุดมศึกษาทำการศึกษารูปแบบ วิธีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านต่าง ๆ ตามหลักวิชาการที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถ รวมทั้งส่งเสริมให้สถานศึกษานำผลมาใช้ในการจัดการศึกษา ตลอดจนประสานงานให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเฉพาะด้านนี้ให้มากขึ้น

7. จัดสรรงบประมาณเพื่อการขยายโอกาสและขยายบริการ การศึกษาขั้นพื้นฐานให้มากขึ้น และเร่งรัดให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ

2. คุณภาพการศึกษา

พัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกประเภท ให้ผู้เรียนมีคุณภาพ เป็นคนดีมีทักษะในการประกอบสัมมาอาชีพ สามารถวิเคราะห์แก้ปัญหาและดำรงชีวิตอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักธรรมคำสอนของศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ และของท้องถิ่น มีความรัก ความหวงแหนในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีความเคารพยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้แนวทางการจัดการศึกษาคือ

1. ปรับปรุงเนื้อหาสาระของหลักสูตรทุกระดับประเภทการศึกษา ให้มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2. พัฒนากระบวนการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในหลักสูตรและเสริมหลักสูตร รวมทั้งผลิตสื่อต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

3. จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงในเรื่องคุณธรรม 4 ประการ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน และค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

4. ฝึกผู้เรียนให้มีทักษะพื้นฐานและทักษะที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพ โดยเน้นการเสริมสร้างความสามารถในการใช้ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ การคำนวณ การจัดการ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่จำเป็นและสอดคล้องกับพัฒนาการทววิทยาาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

5. จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6. พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยเน้นการปฏิบัติผ่านกระบวนการทางพลศึกษา ลูกเสือ เนตรนารีและยุวกาชาด

7. ให้หน่วยงานทางการศึกษามีบทบาทในการกระตุ้นและชักนำให้สถาบันทางสังคม อาทิ ครอบครัว ชุมชน องค์กร เอกชน รวมทั้งสื่อมวลชน เข้ามามีส่วนในการพัฒนาการ

ดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ถูกต้อง และดีงาม

8. จัดให้มีการนิเทศและแนะแนวการศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ รวมทั้งการพัฒนาเทคนิค วิธีการนิเทศและแนะแนวที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

9. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3. การศึกษาเพื่ออาชีพ

ส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในทุกระดับทุกประเภทการศึกษา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีทักษะ มีความมั่นใจในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพอิสระและสามารถพัฒนาอาชีพให้เหมาะสมกับความถนัด สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง สังคม และตลาดแรงงาน

มาตรการ

1. พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติทุกระดับ ทุกประเภท การศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาวิชาชีพและการมีรายได้ระหว่างเรียน เช่น ด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ เป็นต้น

2. จัดการศึกษาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ให้แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสเรียนต่อในระบบโรงเรียน เน้นการเข้าสู่ตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระ

3. พัฒนากลไกในการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการเรียนการสอน และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความต้องการของตลาดแรงงาน

4. กำหนดและปรับปรุงระเบียบที่เอื้อต่อการรับงานการค้า และการจัดตั้งทุนหมุนเวียนของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการฝึกทักษะของผู้เรียน

5. ศึกษาความต้องการตลาดแรงงานและอาชีพในท้องถิ่น เพื่อการจัดหลักสูตรระยะสั้นที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน การประกอบอาชีพและทรัพยากรในท้องถิ่น

6. พัฒนาระบบการแนะแนวการศึกษาและอาชีพในทุกระดับ เพื่อสร้างความตระหนัก และปลูกฝังความศรัทธาในวิชาชีพตลอดจนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ

7. ขยายขอบข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชน เพื่อพัฒนาอาชีพศึกษาในรูปแบบของคณะกรรมการ (กรอ.พอ.) ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยแต่งตั้งคณะกรรมการทั้งในระดับกระทรวง จังหวัด และสถานศึกษา

8. กำหนดและทดสอบมาตรฐานวิชาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาที่จำเป็น

9. ศึกษาและทบทวนความต้องการกำลังคน ตามการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานและเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเร่งการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกัน

10. จัดสรรทรัพยากรและประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจัดการศึกษาในการพัฒนาอาชีพ

11. ปรับปรุงระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวกับการประสานความร่วมมือในด้านการจัดการ และการใช้ทรัพยากรระหว่างองค์กรของรัฐและเอกชน สถานประกอบการชุมชนและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

4. การศึกษาเพื่อพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ส่งเสริมการเรียนการสอนและพัฒนาเนื้อหาสาระ และกระบวนการการเรียนรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีให้ครอบคลุมความรู้ที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนรู้จักพัฒนาและนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ พร้อมทั้งปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ทุกด้านทุกประเภทให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

แนวทางการพัฒนา

1. พัฒนาหลักสูตร เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในทุกประเภทการศึกษา

2. พัฒนาอุปกรณ์การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

3. เชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ ด้วยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ มีการถ่ายโยงความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่ที่เป็นสากลทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

4. กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้ทันกับความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

5. ให้ผู้ที่มีความสามารถพิเศษทางด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ รับการพัฒนาความรู้ความสามารถได้เต็มศักยภาพ รวมทั้งจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนทุกระดับทุกประเภทการศึกษา สนใจคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มากขึ้น

6. ให้สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลิดกำลังคนด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม และอุตสาหกรรมบริการ โดยเน้นในสาขาที่ขาดแคลน เพื่อสร้างกำลังคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยีมากขึ้น

7. ถ่ายทอดความด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมบริการอย่างต่อเนื่อง ให้แก่กลุ่มคนที่อยู่ในตลาดแรงงาน และก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานทั้งในเมืองและชนบท เพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ รวมทั้งในสถานศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับผู้ประกอบการที่มีศักยภาพทางเทคโนโลยี จัดโปรแกรมการศึกษาฝึกอบรมทางด้านเทคนิคเฉพาะทางและเทคนิคการจัดการ

8. กำหนดให้สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์ ศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องฝึกอบรมครูทุกระดับทุกประเภทการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

9. จัดกิจกรรมการศึกษาในรูปแบบและวิธีการช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดริเริ่ม และสร้างผลงานด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีตามความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน รวมทั้งสนับสนุนทุนการผลิตเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้แก่สถานศึกษา

10. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จักนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่และเทคโนโลยีพื้นบ้านมาปรับมาใช้ในการดำรงชีวิต

11. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูลและผลผลิตการคิดค้นเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการ ให้ประชาชนได้รับรู้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ตลอดจนอาศัยสื่อมวลชนในการให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแก่นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชนอย่างกว้างขวาง

12. นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการรักษาคุณภาพทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

13. จัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษในการจัดการศึกษาด้านนี้

5. นโยบาย การศึกษาตลอดชีวิต

เร่งรัดการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน เน้นการประสานสัมพันธ์ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับ โอกาสที่จะศึกษาหาความรู้และฝึกฝนตัวเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

แนวทางการจัดการศึกษา

1. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างการศึกษาในระบบกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตามความสามารถและความจำเป็นของแต่ละบุคคล

2. จัดระบบการเทียบโอนหน่วยการเรียนและประสบการณ์จากการประกอบอาชีพ โดยให้สามารถถ่านโอนการระหว่างการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดเดียวกันและต่างสังกัด ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าและออกจากระบบได้ตามความจำเป็น เงื่อนไขและข้อจำกัดของแต่ละบุคคล

3. ให้โรงเรียน ชุมชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน สถาบันการศึกษาอื่น ๆ และสถาบันทางสังคมในท้องถิ่นร่วมกันวางระบบเครือข่ายการเรียนรู้ ระดับจังหวัด อำเภอ และหมู่บ้าน

4. ขอความร่วมมือสื่อมวลชนต่าง ๆ อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ในการเพิ่มสัดส่วนการให้ความรู้ ข่าวสารและข้อมูลประชาชนให้มากขึ้น โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนทักษะในการประกอบอาชีพ

5. จัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน สนใจเลือกข้อมูลข่าวสารจากแหล่งความรู้ รวมทั้งก่อให้เกิดการใฝ่รู้ใฝ่หาในการศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

6. การพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพพลานามัย

ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสุขภาพ พลานามัยและสวัสดิการของนักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชน ให้มีสุขภาพและพลานามัยที่สมบูรณ์ มีสมรรถภาพที่ดี มีสวัสดิคินิสัยในการบริโภค การออกกำลังกาย การเล่นกีฬา และการพักผ่อนหย่อนใจที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้ผู้ที่มีความสนใจเป็นพิเศษได้พัฒนาตนเอง ให้เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาทุกระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรการ

1. เผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพและพลานามัย ด้วยการใช้สื่อต่าง ๆ รวมทั้งให้การฝึกอบรมและการสาธิตแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป
2. ฝึกอบรมครูผู้สอนทางด้านพลศึกษา สุขศึกษาและนันทนาการ ให้มีความรู้และแนวปฏิบัติที่เหมาะสม
3. ให้สถานศึกษาและชุมชน สนับสนุนและร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการบริการด้านสุขภาพพลานามัยอย่างต่อเนื่อง
4. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และนำผลการวิจัยมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพพลานามัยให้ดีขึ้น
5. จัดให้มีบุคลากรเฉพาะด้าน รับผิดชอบด้านการส่งเสริมสุขภาพพลานามัยและการกีฬาทุกระดับและประเภทการศึกษา
6. พัฒนาสถานศึกษา และบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ และวิทยาศาสตร์การกีฬา ด้วยการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ และการศึกษา ค้นคว้า วิจัย
7. จัดการเล่นกีฬาเพื่อความสามัคคี และยกย่องนักกีฬาที่มีความประพฤติดีเด่น
8. ให้บริการด้านอุปกรณ์ อาคารสถานที่และบุคลากรอย่างกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่และชนิดของกิจกรรม ทั้งด้านนันทนาการ การออกกำลังกายและการกีฬาตามความต้องการของแต่ละบุคคล

7. การศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

ส่งเสริมการเรียนการสอนด้านการพัฒนาประชาธิปไตย โดยมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัว และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความรู้ เห็นคุณค่า ในการปกครองตามระบอบ

ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความสำนึกที่จะต้องร่วมกันปกป้องและพัฒนาประเทศชาติ

แนวทางการพัฒนาการศึกษา

1. พัฒนาหลักสูตร สื่อและกระบวนการเรียนการสอน เรื่องประชาธิปไตย ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในโรงเรียนทุกระดับทุกประเภทการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2. จัดการสอนและกิจกรรมเรื่องการเมือง การปกครอง ในระดับประถมศึกษาเป็นต้นไป เพื่อเน้นให้มีความรู้ ความเข้าใจในระบอบการเมือง โดยเฉพาะเรื่องการเมืองการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ

3. จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภทการศึกษา โดยเน้นการฝึก เรื่องการรู้จักเคารพในความคิดเห็น หน้าที่ สิทธิซึ่งกันและกัน การร่วมกันรับผิดชอบงานส่วนรวม การรู้จักแบ่งงานกันทำ และการตัดสินใจ

4. ให้นำหน่วยงานทางการศึกษาส่งเสริมสถาบันครอบครัว และชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนและประชาชน

8. พัฒนาคู- อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

เร่งพัฒนาคุณภาพครู อาจารย์ ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องให้มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบ เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งให้ครู อาจารย์ มีความสำนึกในวิชาชีพครู สามารถถ่ายทอดความรู้ในลักษณะการสอนเชิงวิเคราะห์ให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

แนวทางการพัฒนา

1. สร้างระบบและกลไกในการเลือกสรรบุคคลเข้าเรียนครู และสร้างแรงจูงใจ ให้คนที่มีสติปัญญาดี มีความสามารถ และมีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าเรียนครู

2. ให้สถาบันผลิตครู เร่งผลิตครูในสาขาที่ขาดแคลน

3. พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ นักศึกษาคูมีความรู้ความสามารถในเชิงคิดวิเคราะห์ มีคุณธรรม จริยธรรม และความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบของครู

4. ให้นำหน่วยงานใช้ครู ประสานงานกับหน่วยงานที่มีหน้าที่อบรมครู เร่งดำเนินการอบรมครูที่ไม่มีวุฒิทางครูให้มีความรู้ทางวิชาชีพครูก่อนทำหน้าที่สอน และเร่งพัฒนาให้มีวุฒิทางครูภายในระยะเวลาที่กำหนด

5. พัฒนาคู่มือประจำการทั้งในด้านความรู้ ความมีคุณธรรม จริยธรรม อย่างเป็นระบบ ค่อเนื่อง เพื่อให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม

6. ให้มีการประสานงานระหว่างองค์กรกลางการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าของบุคลากรทางการศึกษา ในด้านการกำหนดตำแหน่ง ความก้าวหน้า ในตำแหน่งทางวิชาการ ภาระที่รับผิดชอบ ค่าตอบแทนและสวัสดิการ

7. ให้มีกลไกในการประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันการผลิต หน่วยงานใช้ครู อาจารย์ หน่วยงานมาตรฐานการผลิต และหน่วยงานมาตรฐานการใช้ครู อาจารย์ ในการกำหนด เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ และเกณฑ์การใช้ครู อาจารย์ทั้งภาครัฐและเอกชน

8. ให้สถาบันวิชาชีพครูดำเนินการส่งเสริมและควบคุมมาตรฐานวิชาชีพครู จัดสวัสดิการครู และพิทักษ์สิทธิครู

9. ให้สถาบันฝึกหัดครู ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ทางการ พัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาคน โดยเฉพาะเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ เรียนในลักษณะการฝึกให้รู้จักวิเคราะห์ กิจเป็น และรู้จักแก้ปัญหาเป็น

10. ประสานงานและร่วมมือกับภาคเอกชน องค์กรหรือสมาคมต่าง ๆ และสถาน ประกอบการ เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ศึกษาดูงานเป็นการเสริมสร้างประสบ การณ์ในวิชาชีพ

9. การศึกษาเอกชน

สนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคเอกชน องค์กรหรือสมาคมต่าง ๆ จัดการศึกษาในระดับ ก่อนประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ และให้มากขึ้น

แนวทางการพัฒนา

1. กำหนดสัดส่วนความรับผิดชอบ ระหว่างรัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาแต่ละ ระดับ และประเภทการศึกษา

2. ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ การพัฒนาบุคลากร ตลอดจนทรัพยากรอื่น ๆ ตามความเหมาะสมแก่ผู้เข้าร่วมลงทุนดำเนินการจัดการศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษา ของภาคเอกชน

3. ปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ให้เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาได้อย่างคล่องตัวมากขึ้น

4. ให้สถานศึกษาเอกชนร่วมกันศึกษา ค้นคว้า และวิจัยการจัดการศึกษา เพื่อเป็น แนวทางให้กับเยาวชนและประชาชนในการประกอบอาชีพอิสระในแต่ละท้องถิ่น

5. ให้เอกชนจัดการศึกษาในสาขาที่มีความพร้อม และเป็นความต้องการของตลาด แรงงาน

6. กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน และวิธีการในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองของสถานศึกษา

10. การศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

ทำนุบำรุงและส่งเสริมศาสนาให้เป็นที่พึงพอใจ และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจิตใจ ของประชาชน ส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ศรัทธา และสามารถ นำหลักธรรมของศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มุ่งพัฒนาการศึกษา ของบุคลากรทางศาสนา ให้ทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาและจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนและประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าใน วัฒนธรรมไทย รวมทั้งภูมิปัญญาชาวบ้าน และส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ ทำนุบำรุง ฟื้นฟูและ เผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

แนวทางการพัฒนา

1. ให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจิตใจของเยาวชนและประชาชน และเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน
2. พัฒนาการบริหารการปกครองของคณะสงฆ์ มุ่งเน้นการส่งเสริมการดำเนินงาน ของสำนักงานเจ้าคณะจังหวัด ให้สามารถทำหน้าที่เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ กฎหมาย กฎระเบียบ แก่พระสงฆ์ภิกษุทุกระดับให้สามารถดูแลปกครองพระภิกษุ สามเณร ให้มีวัตรปฏิบัติที่งดงาม เป็นที่ศรัทธาแก่ประชาชนทั่วไป
3. อุดหนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียน การสอนพระปริยัติ แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา รวมทั้งวิชาการพระพุทธศาสนา ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการศึกษาสงเคราะห์อื่นให้มี ประสิทธิภาพ
4. พัฒนาศูนย์กลางทางศาสนาให้มีความรู้ความสามารถ และมีบทบาทต่อการเผยแพร่ หลักธรรมคำสอน และเป็นผู้นำการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ดูแลจัดการศาสนสมบัติของวัดและศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย มี เอกสารกรรมสิทธิ์ที่สมบูรณ์ ปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบ และวิธีการจัดการให้ชัดเจนรัดกุม มากยิ่งขึ้น
6. ปรับปรุงองค์กรและกลไกการบริหารงานที่เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมให้ทันสมัยรัดกุม เหมาะสมกับ สถานการณ์ปัจจุบัน
7. อุดหนุนบูรณะศาสนสถานขององค์การศาสนาที่ทางราชการรับรองสนับสนุน การ จัดกิจกรรมด้านศาสนาให้ศาสนิกชนประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาและอยู่ร่วมกันได้ อย่างสันติ

8. พัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับสังคมศึกษาทุกระดับชั้น เพื่อสอดแทรกความรู้ และหลักธรรมคำสอนของศาสนาแก่นักเรียน นักศึกษา
9. เชิญชวนให้ภาคเอกชนและสื่อมวลชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตใจ ของเยาวชนและประชาชน โดยมุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา
10. พัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนด้านศิลปะและวัฒนธรรม ให้เหมาะสมกับ วัยของนักเรียนแต่ละระดับ รวมทั้งตระหนักและให้ความสำคัญแก่บุคลากรผู้นำในการสืบ ทอดทางวัฒนธรรม
11. ชี้แจงและประสานความเข้าใจในการดำเนินงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมแก่ บุคลากรทางการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้สามารถนำไปถ่ายทอดให้แก่เยา วชนและประชาชน ได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง
12. ปรับปรุงและจัดคู่มือเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ งานด้านศิลปะและ วัฒนธรรมให้น่าสนใจ ทันยุคสมัย รวมทั้งขอความร่วมมือสื่อมวลชนในการเผยแพร่ให้ความรู้ เกี่ยวกับคุณค่าและสาระของศิลปะและวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น
13. ปรับปรุงและกำหนดแนวทางในการบริหารสถาบันทางวัฒนธรรมให้มีอำนาจ หน้าที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลไกทางสังคมสามารถประสานและเอื้ออำนวยประ โยชน์ ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
14. ขยายขอบข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาล เอกชน และองค์กรระหว่าง ประเทศ ในการค้นคว้า วิจัยด้านการอนุรักษ์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม พร้อมทั้งให้มี การวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานให้เกิดประ สติภาพมากยิ่งขึ้น
15. จัดทำระบบเครือข่ายข้อมูลทางศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งกลางใน การให้บริการข้อมูล และการค้นคว้าสำหรับบุคลากรทางวัฒนธรรมและประชาชนทั่วไป
16. ประเมินผลเพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานทางวัฒนธรรมและพัฒนา ให้ได้ตามเกณฑ์ โดยปรับปรุงบุคลากร อาคารสถานที่ เทคนิคการจัดการให้เหมาะสม
17. ประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้การดำเนินงานมีเป้าหมายและวิธีการที่สอดคล้อง เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ในอันที่ จะพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์อันจะนำไปสู่การยก กระดับรายได้และความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น
18. ฟื้นฟูการผลิตศิลปะหัตถกรรมจากมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อเพิ่มพูนราย ได้อันจะเป็นผลไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ
19. แลกเปลี่ยนศิลปะและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ทั้งภายในและต่าง ประเทศ

20. ประสานงานระหว่างสถาบันทางวัฒนธรรม สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนาและการศึกษา เพื่อให้มีส่วนร่วมในการให้ความรู้ เผยแพร่ แก่เยาวชนและประชาชน อันจะก่อให้เกิดความสงบสุข ความอบอุ่น ความเป็นปึกแผ่น และป้องกันความแปลกแยก แคร่ร้ายของสมาชิกทั้งในเมืองและชนบท

11. การบริหารและสนับสนุนการพัฒนาพหุวัฒนธรรมศึกษาปัจจุบัน

พัฒนาระบบการบริหารการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ให้หน่วยงานทางการศึกษาในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น มีความคล่องตัวในการบริหารงานการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น เร่งปรับปรุงและสนับสนุนการจัดสรรและระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาพัฒนาการบริหารอย่างเหมาะสม เป็นธรรม รวมทั้งพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้สามารถนำไปใช้ในการบริหารและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนเสริมสนับสนุนการวิจัย ทั้งด้านการวิจัยเพื่อพัฒนา และเพื่อความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ โดยเน้นการวิจัยที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการศึกษา การศาสนา การวัฒนธรรมและองค์ความรู้ในศาสตร์สากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น

มาตรการ

1. พัฒนาโครงสร้างระบบบริหารให้มีเอกภาพในด้านนโยบายและแผน และมีการกระจายอำนาจในการบริหาร ไปสู่หน่วยปฏิบัติให้มากขึ้น
2. พัฒนาโครงสร้างระบบข้อมูล และสารสนเทศให้มีความถูกต้อง รวดเร็วทันสมัย และวางเครือข่ายประสานระบบข้อมูล และสารสนเทศทางการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมให้ครอบคลุมระดับประเทศ (กระทรวง,กรม) จังหวัด อำเภอ สถานศึกษาและสถาบันหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทุกระดับในท้องถิ่น
3. พัฒนาบุคลากรทางการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ให้มีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของระบบข้อมูล สามารถนำไปใช้เพื่อการวางแผนและการตัดสินใจในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. จัดให้มีหน่วยงานบริหารการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม มีเครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นและเหมาะสมในการปฏิบัติงาน ตลอดทั้งมีปัจจัยการบริหารอื่น ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ปรับปรุง กฎระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เอื้ออำนวยในการพัฒนาโครงสร้างการบริหารให้มีเอกภาพในด้านนโยบายและแผนการกระจายอำนาจไปสู่หน่วยปฏิบัติในท้องถิ่น และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมโดยรวม
6. จัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยในรูปแบบเงินอุดหนุนทั่วไปเพิ่มขึ้น รวมทั้งระดมทรัพยากรจากแหล่งอื่น ๆ มาสนับสนุนการวิจัยให้มากขึ้น

7. ปรับปรุงระเบียบ กฎเกณฑ์เพื่อให้สามารถทำการวิจัยได้อย่างคล่องตัวยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันอุดมศึกษา ต้องเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยสามารถทำวิจัยเต็มเวลาได้

8. พัฒนาบุคลากรทางการศึกษา การศาสนาและวัฒนธรรมให้มีความสามารถในการวิจัย โดยเน้นการศึกษา อบรม สัมมนาและดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและทักษะในการทำวิจัยให้มากยิ่งขึ้น

9. จัดตั้งหน่วยงานส่งเสริมการวิจัย และปฏิบัติการวิจัยขึ้นในสถานศึกษาและหน่วยงานทางวิชาการ

10. พัฒนาคุณภาพของการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เน้นการวิจัยในสายงานของตน และให้ถือว่างานวิจัยดังกล่าวเป็นผลงานที่สามารถนำไปใช้ขอรับตำแหน่งให้สูงขึ้นได้

11. เผยแพร่ผลการวิจัยและนำผลการวิจัยไปใช้

ในช่วงทศวรรษ 2540 จน พ.ศ. 2550 พบว่าการศึกษาชายแดนภาคใต้มีคิของพหุวัฒนธรรมในการนำพัฒนาท้องถิ่น รัฐได้จัดการศึกษาโดยมุ่งส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นทางการศึกษาร่วมกับมติจังหวัดสงขลาเมืองเศรษฐกิจ ดังจะพบว่า การศึกษายุคนี้สอดคล้องกับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยกล่าวคือ

การศึกษาภายใต้กรอบนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วงพ.ศ.2542-2547

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นนโยบายเฉพาะของรัฐบาลที่เสนอแนะโดยสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของชาติ เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งการเสนอแนะนโยบายการพัฒนาการศึกษาดังกล่าว สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติได้จัดทำกระบวนการเสนอแนะนโยบายโดยอาศัยกระบวนการความร่วมมือ และเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายอย่างกว้างขวาง ในขณะเดียวกันมีการติดตามและประเมินผล โดยอาศัยวิธีการตามหลักวิชาการเพิ่มเติม และมุ่งให้นโยบายได้รับการเห็นพ้องต้องกัน อันจะนำไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เสนอนี้ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติได้ประมวลจาก 1) การประสานงาน และติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลาง และในพื้นที่ 2) การประมวลข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นจากการสัมมนาเพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายในห้วงที่ผ่านมา 3) ผลการวิจัยเพื่อประเมินผล นโยบายตามที่สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติได้จัดจ้างนักวิชาการที่เป็นกลางดำเนินการ 4) ข้อเสนอของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะข้อเสนอของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ และหน่วยงานในพื้นที่ และ 5) การตรวจสอบประเด็นเพิ่มเติม โดยการจัดสัมมนาในพื้นที่ ประกอบด้วย ผู้แทนภาคประชาชนและภาครัฐ และได้กว้าง

นโยบายฯ เพื่อเสนอคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาความมั่นคงจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปชด.) สภาความมั่นคงแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบตามลำดับ

ในอดีตสถานการณ์จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความรุนแรง ความไม่สงบ ความไม่พร้อมในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน มีปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชน และปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา การแก้ไขปัญหาจึงมุ่งไปที่การใช้กำลัง การข่าว รวมทั้งการปรับสภาวะแวดล้อมทั้งด้านกายภาพและด้านสังคมในการแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตามปัญหาที่ยังคงดำรงอยู่ตลอดคือการที่สังคมยังไม่ให้คุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรมว่าเป็นพลังสร้างสรรค์สำคัญในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคม นอกจากนี้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่งผลกระทบต่อสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สำคัญคือ การปรับตัวและการรักษาเอกลักษณ์เฉพาะในการก้าวไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว รวมทั้งการเผชิญกับปัญหาใหม่ที่สำคัญและรุนแรง คือ ปัญหาอาชญากรรมในหมู่เยาวชน ปัญหาความยากจน และความรู้สึกล้มเป็นธรรมในสังคม ประการสำคัญมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ทางด้านการเมือง การปกครอง รวมทั้งการมีรัฐธรรมนูญใหม่ ที่สนับสนุนบทบาทของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มขึ้นสภาวะดังกล่าวรัฐจะต้องมีนโยบายเตรียมการปรับทัศนคติ และปรับตัว เพื่อรองรับในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาไปพร้อมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมคิดและร่วมทำในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน

การดำเนินการตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติที่ผ่านมา ทำให้สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เดิมอยู่ในสภาวะที่ไม่สงบ มีปัญหาสังคมจิตวิทยาที่สำคัญ คือ ความไม่เข้าใจ และความหวาดระแวงระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งมีปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบันถือว่าได้ประสบผลสำเร็จในระดับที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ และเห็นพ้องกันต้องกันในการก้าวไปสู่บริบทใหม่ของความมั่นคงและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. วิสัยทัศน์ด้านการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ทุกคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการดำรงชีวิตที่สามารถอยู่ได้อย่างมีความสุข บนเอกลักษณ์เฉพาะของศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการที่ชาวไทยมุสลิมซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ “อยู่อย่างมุสลิมในสังคมไทยเช่นเดียวกับศาสนิกกลุ่มอื่นที่เป็นสมาชิกของสังคมไทยเช่นกัน” ในขณะที่เดียวกันก็เป็นพลังสร้างสรรค์ที่สำคัญของชาติในฐานะที่เป็นพลเมืองไทย และอยู่ร่วมกับเพื่อนร่วมชาติอย่างมีความสุขมีความสามัคคีร่วมกัน

ทุกคนเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพลังและปัญญาที่ช่วยให้เกิดความมั่นคง สันติสุข และการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งเป็นพลังสำคัญที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในทางสร้างสรรค์และการพัฒนาร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมมุสลิม

ประชาชนในพื้นที่มีโอกาสและบทบาทในการมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาและพัฒนา และการทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายในสังคม เพื่อปกป้องวิถีชีวิตของคนในสังคม จากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงและแรง กัดดันจากภายนอก

4. นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. 2542-2546)

4.1 วัตถุประสงค์ 3 ข้อ

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่รวดเร็ว และซับซ้อนเพิ่มขึ้น รวมทั้งเพื่อรองรับกับกติกาใหม่ของสังคมตาม รัฐธรรมนูญที่จะเป็น กติการ่วมกันในอนาคต จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม พัฒนาสภาพ แวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม และการพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุก ฝ่ายในพื้นที่ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา บนเอกลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาค ใต้ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม ทั้งภาครัฐ และภาคประชาชน ให้มี ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งภายในและ ภายนอกประเทศ และรู้เท่าทัน พร้อมทั้งจะปรับตัวบนเอกลักษณ์พื้นฐานวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการให้ความสำคัญในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และสามารถอยู่ร่วมกันบนความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม ที่เป็นพลังร่วมกันในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาสังคม

2. เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพคนและสังคมโดย ปรับและพัฒนาสภาวะแวดล้อมทุกด้านให้สนับสนุนและรองรับการพัฒนาศักยภาพของคน และสังคม ที่สอดคล้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้พร้อม ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ประชาชนมีความเสมอภาคในโอกาสเกิดความเป็น ธรรมในสังคมอย่างทั่วถึง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ขจัดปัญหาความยากจนให้ ประชาชนทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ได้รับผลการพัฒนาอย่างทั่วถึง มีภาวะทาง สังคมจิตวิทยาที่เหมาะสมและเข้มแข็ง ให้เป็นดินแดนแห่งสันติสุขภายใต้วัฒนธรรมที่หลากหลาย และเป็นพื้นที่ที่น่าอยู่ น่าอาศัย น่าท่องเที่ยว และนำลงทุน

3. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในพื้นที่ ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วน ร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะปัญหาความไม่สงบและปัญหาอาชญากรรม และร่วมพัฒนา โดยใช้พลังทางวัฒนธรรมมาเป็นพลังสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาสังคมให้สังคมมีความสงบ ร่มเย็น ป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งรุนแรง และบังเกิดสันติสุข

4.2 นโยบาย

4.2.1 การพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพทั้งทางจิตใจ ร่างกาย และสติปัญญา
2. สร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้กับทุกฝ่าย ให้เห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเป็นจุดแข็งของสังคมที่เป็นพลังสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ตลอดจนสามารถทำงานร่วมกันเมื่อมีปัญหาหรือมีภัย
3. สรรหาและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะเหมาะสมสำหรับปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และโยกย้ายบุคลากรที่มีประพทธิไม่เหมาะสมออกจากพื้นที่ รวมทั้งต้องมีมาตรการการสร้างขวัญกำลังใจ สำหรับบุคลากรที่ตั้งใจปฏิบัติงาน
4. ขยกระดับคุณภาพชีวิตของคนยากจนและผู้ด้อยโอกาส ให้มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอที่จะดำรงชีวิต
5. สนับสนุนและให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญญาชน และเยาวชน โดยเปิดโอกาสให้มีบทบาทในการนำสังคมและแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้มีความสำคัญกับเยาวชนในเรื่องของการศึกษา และคุณภาพชีวิตตั้งแต่ระดับเด็กเล็ก และการเทียบวุฒิการศึกษาในทางศาสนาเพื่อศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น รวมทั้งการสมัครเข้าทำงาน

4.2.2 การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม

1. เพิ่มและเร่งรัดการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา ที่ดำเนินการมาอย่างถูกทางแล้วต่อไป ได้แก่ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจในคุณค่า และความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนต่างวัฒนธรรม บนพื้นฐานของการเคารพและการยอมรับในความหลากหลายในการอยู่ร่วมกันอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี โดยสันติสุข
2. ให้การดำเนินวิถีชีวิต และการปฏิบัติตามหลักศาสนา เป็นไปโดยไม่มีอุปสรรค ปรับทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง และปรับกฎระเบียบของทางราชการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต โดยทุกฝ่ายต้องศึกษาและเข้าใจคุณค่าของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นจุดแข็งและใช้เป็นพลังเพื่อการแก้ไขปัญหาให้สังคมมีความมั่นคงที่ยั่งยืน
3. คุ้มครอง และปกป้องวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ การประกอบอาชีพ และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชายเลน ประมงพื้นบ้านชายฝั่ง
4. เร่งรัดหารูปแบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของประชาชนเป็นพิเศษจนถึงระดับอุดมศึกษา
5. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เมืองศูนย์กลาง และเมืองชายแดนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่
6. เสริมสร้างโอกาสให้กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมฐานเกษตรหลักที่มาจากชุมชนให้เพียงพอในเชิงพาณิชย์ สนับสนุนการกระจายอุตสาหกรรมและบริการ

รวมทั้งสนับสนุนโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน และส่งเสริมบทบาทธุรกิจเอกชนให้พร้อมรองรับการขยายตัวภายใต้โครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ

7. ดำเนินนโยบายการเมืองนำการทหารต่อไป เพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นอย่างถาวรในจังหวัดชายแดนภาคใต้

8. เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตมุสลิมกับประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมมุสลิมอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เป็นพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน รวมทั้งความร่วมมือในการลงทุนและการพัฒนาาร่วมกันมากขึ้น

4.2.3 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาและร่วมพัฒนา

1. สนับสนุนให้หน่วยงานการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้มากขึ้น โดยจัดกระบวนการหรือกลไกการบริหารจัดการของรัฐที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาพื้นที่

2. สนับสนุนสถาบันครอบครัวให้มีความมั่นคง ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีการรักษาประเพณีที่ดีงาม โดยการร่วมคิด ร่วมทำงาน และเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ร่วมกัน

3. สนับสนุนและเพิ่มบทบาทของประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

4. ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเชิงป้องกันเชิงรุก โดยผนึกกำลังทุกฝ่ายสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม ชุมชน และครอบครัว และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชน โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียน และมัสยิด หรือบ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันปกป้องเยาวชนให้พ้นจากยาเสพติด และช่วยเหลือผู้ที่หลงผิดให้ละเลิก และสามารถอยู่ได้ในสังคมอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

5. ผนึกกำลังหน่วยทหาร ตำรวจ พลเรือนและอาสาสมัครในการป้องกันและปราบปรามอย่างเป็นเอกภาพ รวมทั้งเตรียมการกำลังสำรอง กิ่งทหารไว้รองรับเมื่อทหารถอนกำลัง

6. จัดให้มีระบบติดตาม และประเมินผล การแก้ไขปัญหา โดยให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการติดตาม ประเมินผลให้มากที่สุด เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมคิด ร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาาร่วมกัน

4.3 การบริหารนโยบายฯ เพื่อให้บรรลุผลเป็นรูปธรรม จะต้องมีระบบการบริหารนโยบายที่มีประสิทธิภาพและครบวงจร โดยมีการมอบหมายการดำเนินการที่ชัดเจน มีการจัดทำแผนปฏิบัติการรองรับ กำหนดลำดับความสำคัญของการดำเนินการ มีระดมความคิดและ

ประธานการดำเนินการของทุกฝ่ายในสังคมเพื่อประโยชน์ในการแปรนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

สรุป

จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นพิเศษที่ต้องดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยได้กำหนดนโยบายและองค์กรในการแก้ไขปัญหาไว้เป็นการเฉพาะได้แก่นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2521 จวบจนถึงปัจจุบันได้มีการทบทวน ปรับปรุง แก้ไขมาแล้วรวม 3 ฉบับ มีผลทำให้สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เดิมอยู่ในสภาพที่ไม่สงบ มีความหวาดระแวงระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งมีปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้รับการแก้ไข และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันถือได้ว่าประสบผลสำเร็จในระดับที่ทุกฝ่ายพึงพอใจและเห็นว่าสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องมีทิศทางของการพัฒนาที่มั่นคงอย่างยั่งยืน

การแก้ไขปัญหาลจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงต่อไป ได้กำหนดวิสัยทัศน์และการนำเสนอกรอบนโยบายใหม่ด้วยการที่เน้นให้ทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นของกระบวนการกำหนดนโยบาย เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน และด้วยความเชื่อมั่นว่าจะเกิดความมั่นคงขึ้นในพื้นที่ที่ทำให้การดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่ที่มีความสงบสุขและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่มั่นคงอย่างถาวร รวมทั้งสังคมไทยโดยรวมตระหนัก และเห็นคุณค่าของนโยบายเช่นเดียวกัน

นโยบายช่วงต่อไปจึงมุ่งเน้นการพัฒนาคนในสังคมให้เป็นศูนย์กลางของการแก้ไขปัญหาทั้งปวง โดยสร้างและพัฒนาศักยภาพของคนทั้งภาครัฐและภาคประชาชนให้มีความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่จะนำมาเป็นพลังสร้างสรรค์สังคมร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีเกียรติ และศักดิ์ศรี ในขณะที่เดียวกันก็จะพัฒนาสถานะแวดล้อมในทุกด้านให้สอดคล้องกับการพัฒนาคนและสังคมดังกล่าว ให้รู้เท่าทันและพร้อมที่จะปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอกประเทศบน พื้นฐานเอกลักษณ์เฉพาะ ประการสำคัญจะพัฒนาและสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเพื่อรองรับและแก้ไขปัญหาทั้งในเรื่องของคน สังคม และสถานะแวดล้อมที่จะเกิดปัญหาได้ พร้อมทั้งจะปกป้องวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และพัฒนาไปในทิศทางร่วมกัน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างพลังสังคมแห่งการสร้างสรรค์ตามกรอบและกติกาใหม่ของสังคมในอนาคต รวมทั้งการเชื่อมโยงมิติทางวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมมุสลิมในการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนในทุกด้าน สุดท้ายมุ่งหวังว่าปัญหาต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเข้าสู่ภาวะปกติในนโยบายฉบับนี้

นโยบายฉบับนี้จะบรรลุผลสำเร็จและยั่งยืนได้จะอยู่ที่ความร่วมมือของประชาชนที่มีต่อองค์ภาครัฐ โดยภาครัฐจะต้องเป็นกลไกหลักในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาย่างผู้ที่มีบรรลุมิติภาวะทางการเมืองและหากประชาชน

เห็นความสำคัญและคุณค่าของนโยบายก็จะให้ความร่วมมืออย่างจริงจังต่อเนื่อง ปัญหาความมั่งคั่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเข้าสู่สภาวะปกติ ความเจริญก้าวหน้า และความอยู่รอดปลอดภัยของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็จะเข้าสู่สภาวะปกติ ก็จะเข้าสู่สภาวะปกติภายในนโยบายฉบับนี้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้สู่สังคมพหุวัฒนธรรม (พ.ศ.2542-2546) การพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนและสังคมทั้งภาครัฐและภาคประชาชนให้มีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศ รู้เท่าทัน พร้อมทั้งปรับตัวบนพื้นฐานเอกลักษณ์ วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการให้ความสำคัญในคุณค่าของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน และสามารถอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่เป็นพลังร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม

1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งทางจิตใจ ร่างกายและสติปัญญา

1.2 สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับทุกฝ่ายในการเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเป็นจุดแข็งของสังคมที่เป็นพลังสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ตลอดจนสามารถทำงานร่วมกันแก้ปัญหาหรือมีภัย

1.3 สรรหาและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณลักษณะเหมาะสม สำหรับปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และโยกย้ายบุคลากรที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมออกไป รวมทั้งต้องมีมาตรการสร้างขวัญและกำลังใจสำหรับบุคลากรที่ตั้งใจปฏิบัติงาน

1.4 ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนยากจน และผู้ด้อยโอกาสให้มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอที่จะดำรงชีวิต

1.5 สนับสนุนและให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญญาชนและเยาวชนที่จะเปิดโอกาสให้มีบทบาทในการนำสังคม และแก้ปัญหาต่างๆ ให้ความสำคัญกับเยาวชนในเรื่องการศึกษา คุณภาพชีวิตตั้งแต่ระดับเด็กเล็ก และการเทียบวุฒิการศึกษาในทางศาสนา เพื่อศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น รวมทั้งการสมัครเข้าทำงาน

การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพพหุวัฒนธรรมในสังคม

2. เพื่อปรับและพัฒนาสภาวะแวดล้อมทุกด้าน ให้สนับสนุนและรองรับการพัฒนาศักยภาพของคน และสังคมที่สอดคล้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้พร้อมในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาในพื้นที่ประชาชนมีความเสมอภาคในโอกาส เกิดความเป็นธรรมในผลการพัฒนาอย่างทั่วถึง มีภาวะทางสังคมจิตวิทยาที่เหมาะสม และเข้มแข็งให้เป็นดินแดนแห่งสันติสุขภายใต้วัฒนธรรมที่หลากหลาย และเป็นพื้นที่ที่น่าอยู่ น่าอาศัย น่าท่องเที่ยว และน่าลงทุน

2.1 เพิ่มและเร่งรัดการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านสังคมจิตวิทยาที่ดำเนินการมาถูกทางแล้วต่อไปได้แก่การประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนต่างวัฒนธรรม บนพื้นฐานของการเคารพและยอมรับในความแตกต่างของการอยู่ร่วมกันอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี โดยสันติสุข

2.2 ให้การดำเนินวิถีชีวิต และปฏิบัติตามหลักศาสนาเป็นไปโดยไม่มีอุปสรรค ปรับทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง และปรับกฎระเบียบของข้าราชการโดยทุกฝ่ายต้องศึกษา และเข้าใจคุณค่าของวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่เป็นจุดแข็ง และใช้เป็นจุดแข็งเพื่อการแก้ไขปัญหาให้สังคมมีความมั่นคงที่ยั่งยืน

2.3 กู้มครองและปกป้องวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ การประกอบอาชีพและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ป่าชายเลน ประมงพื้นบ้านชายฝั่ง

2.4 เร่งรัดหารูปแบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของประชาชนเป็นพิเศษจนถึงระดับอุดมศึกษา

2.5 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เมืองศูนย์กลาง และเมืองชายแดนให้เหมาะสม และสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่

2.6 เสริมสร้างโอกาสให้กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมฐานเกษตรหลักที่มาจากชุมชนให้เพียงพอในเชิงพาณิชย์ สนับสนุนการกระจายอุตสาหกรรมและบริการ รวมทั้งสนับสนุนโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน และส่งเสริมบทบาทธุรกิจเอกชนให้พร้อมรองรับการขยายตัวภายใต้โครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ

2.7 ดำเนินนโยบายการเมืองนำการทหารต่อไป เพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นอย่างถาวรในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.8 เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตมุสลิมกับประเทศเพื่อนบ้าน และโลกมุสลิมอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การแก้ไขปัญหาาร่วมกันรวมทั้งความร่วมมือในการลงทุน และการพัฒนาร่วมกันมากขึ้น

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาและร่วมพัฒนา

3. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในพื้นที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะปัญหาความไม่สงบ และปัญหาหาเสพติด และร่วมพัฒนาโดยใช้พลังทางวัฒนธรรมมาเป็นพลังสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาสังคม ให้สังคมมีความสงบร่มเย็นป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงและบังเกิดสันติสุข

3.1 สนับสนุนให้หน่วยงานการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้มากขึ้น โดยจัดกระบวนการหรือกลไกการบริหารจัดการของรัฐที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการแก้ไขปัญหา และพัฒนา

3.2 สนับสนุนสถาบันครอบครัวให้มีความมั่นคง ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีการรักษาประเพณีที่ดีงามโดยการร่วมคิด ร่วมทำ และเรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ร่วมกัน

3.3 สนับสนุนและเพิ่มบทบาทของประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

3.4 ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเสพติดในเชิงป้องกันเชิงรุก โดยผนึกกำลังทุกฝ่ายสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม ชุมชน และครอบครัว และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชน โดยสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียน และมัสยิดหรือบ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันปกป้องเยาวชนให้พ้นจากยาเสพติด และช่วยเหลือผู้ที่หลงผิดให้ละเลิก และสามารถอยู่ได้ในสังคมอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

3.5 ผนึกกำลังหน่วยทหาร ตำรวจ พลเรือน และอาสาสมัครในการป้องกันและปราบปรามอย่างเป็นเอกภาพ รวมทั้งเตรียมการกำลังสำรองกึ่งทหารรองรับเมื่อทหารถอนกำลัง

3.6 จัดให้มีระบบการติดตาม ประเมินผล การแก้ไขปัญหา โดยให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการติดตาม ประเมินผลให้มากที่สุด เพื่อให้ทุกฝ่ายร่วมคิด ร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาาร่วมกัน

ในช่วงพ.ศ.2546 จนถึงพ.ศ.2550 พบว่าปัญหาการสร้างความปลอดภัยสำหรับการยอมรับสังคมพหุวัฒนธรรมในระบบการศึกษา ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะผลกระทบที่มีต่อการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ในช่วงพ.ศ.2547-2550 มีสถิติการลอบวางเพลิงโรงเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 จังหวัดรุนแรงขึ้น รวมทั้งการลอบทำร้ายบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน โดยเฉพาะการลอบทำร้ายชีวิตครูที่มีความรุนแรงมากขึ้นสร้างความสะเทือนจิตใจแก่คนในท้องถิ่น ประชาชน และบุคลากรทางการศึกษา ส่งผลต่อการขอย้ายจากพื้นที่ของครูจำนวนมาก เช่น พ.ศ. 2548 มีครูขอย้ายจำนวนกว่า 12,317 คน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548, 1-13)

ปัญหาที่ยังสะท้อนจากความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรม อีกประเด็นหนึ่งที่ยังมีมาตลอด คือ การใช้ภาษาไทยในการสื่อสารของประชาชน ในส่วนนั้นนโยบายกระทรวงศึกษาธิการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการพัฒนาการศึกษาเยาวชนท้องถิ่น กล่าวคือ แม้ว่าในท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีบริบทของสังคมพหุลักษณะ การสื่อสารในสังคมโดยชีวิตประจำวันผู้คนใช้ภาษาท้องถิ่น โดยเฉพาะในกลุ่มปกติพันธุ์กลุ่มใหญ่ในท้องถิ่นใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน ในสังคมมีการเรียนศาสนา ซึ่งใช้ภาษามลายู อาหรับ ขณะที่ภาษาไทยการเรียนระบบโรงเรียนใช้ระบบไทยกลาง ประชาชนในท้องถิ่นมักขาดทักษะในการใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร รวมทั้งหลักสูตรพื้นฐานก็ยังใช้ภาษาไทยเป็นวิชาบังคับ แต่พบว่ามีประชาชนบางส่วนในท้องถิ่นมีปัญหาในการสื่อสารในภาษาไทย ทำให้ขาดความรู้ และทักษะในการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมปัจจุบัน เช่นการประกอบอาชีพซึ่งในสังคมเมือง และสถานที่ราชการจะใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร แม้ว่าวิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนส่วนใหญ่เป็นมลายู แต่รัฐยังให้ความสำคัญต่อการศึกษาและพัฒนาความรู้ภาษาไทยร่วมกับภาษามลายูก็จะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น การมีความรู้ในภาษาไทยเป็นนโยบายหนึ่งของรัฐที่ทำให้คนในท้องถิ่นอยู่อย่างหลากหลายวัฒนธรรม มีความกลมกลืนในฐานะการเป็นพลเมืองของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ,2548,15) แนวคิดและนโยบายดังกล่าวเป็นการมองว่าสังคมพหุลักษณะในยุคปัจจุบันของจังหวัดชายแดนภาคได้ยังคงมีการส่งเสริมวัฒนธรรมหลัก(การเรียนรู้ภาษาไทย) ร่วมกับการดำรงวัฒนธรรมการศึกษาท้องถิ่น ทั้งนี้การอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจโดยอาศัยพึ่งพาเป็นแนวทางหนึ่งของการจัดการศึกษาที่สร้างความสุขอย่างยั่งยืนในท้องถิ่น

Prince of Songkla University
Pattani Campus